

1964

विजयेश्वरजन्त्री राष्ट्र भाषा (हिन्दी) में

मंगवा कर लाभ उठायें।

अश्वाय कद् ॥ यो रुद्रो अग्नौ हृदयाय नमः, यो अ...
मिषासन्तो हवामहे ॥ इन्द्र शुद्धो हतो न हि शुद्धः शुद्धाभि-
रूतिभिः । शुद्धो रयिं निधारय शुद्धः समद्धि सौम्यः ॥ इन्द्रः
शुद्धो हि नो रयिं शुद्धो रत्नानि दाशुषे । शुद्धो वृत्राणि
जिघ्नसे शुद्धो वाजो सिषामहि ॥ पञ्चव्युष्टीरनुपञ्च दुहा गा
पञ्चनाम्नीमृतवोऽनुपञ्च । पञ्चदिशः पञ्चदशेन क्लृप्ताः समा-
नमूर्ध्नीरभिलोकमेकम् ॥ इतिपञ्चगव्यविधिः ॥

॥ ॐ अथ विष्णुपञ्चायतनपूजाविधिः ॥

(पानी से संकल्प छोडना) ॐ अस्य श्रीआसनशोधन-
मन्त्रस्य मेरुपृष्ठ ऋषिः सुतलं च्छन्दः कूर्मो देवता आसनशोधने
विनियोगः । (धरती को नमस्कार करना) पृथ्वि त्वया धृता
लोका देवि त्वं विष्णुना धृता । त्वं च धारय मां देवि पवित्रं
कुरु चासनम् ॥ (धरती को आसन रखना) ॥ ध्रुवा द्यौर्ध्रुवा
पृथिवी ध्रुवासः पर्वता इमे । ध्रुवं विश्वमिदं जगद्ध्रुवो राजा
विशामसि । (गन्ध अक्षत व फूल चडाना) श्रीं पृथिव्यै आधा-
रशक्त्यै समालभनं गन्धोनमः, अर्घोनमः पुष्पं नमः ॥ (अब
हाथ जोड के देवों का स्मरण करना) शुक्लाम्बरधरं विष्णुं शशि-
वर्णं चतुर्भुजम् । प्रसन्नवदनं ध्यायेत्सर्वविघ्नोपशान्तये ॥ अभि-
प्रेतार्थसिद्ध्यर्थं पूजितो यः सुरैरपि । सर्वविघ्नच्छिदे तस्मै
गणाधिपतये नमः । लाभस्तेषां जयस्तेषां कुतस्तेषां पराजयः ।
येषामिन्दीवरश्यामो हृदयस्थो जनार्दनः ॥ महाबले महोत्साहे
महाभयविनाशिनि । त्राहि मां देवि दुष्प्रेक्ष्ये शत्रूणां भयव-

नमः, परमेष्ठिने गुरवे परमाचार्याय नमः, आदिसिद्धेभ्यो
नमः ॥ ॥ (अथ दोनों हाथों के अनामिका के मध्यपर्व पर
कुशाकाण्ड रख के न्यास करना) ॐ अ नाभौ, उ हृदि, म
शिरसि । भूः पादयोः, भुवः हृदि, स्वः शिरसि । ॐभूः अङ्गु
ष्ठाभ्यां नमः, भुवः तर्जनीभ्यां नमः, स्वः मध्यमाभ्यां नमः
महः अनामिकाभ्यां नमः, जनः कनिष्ठिकाभ्यां नमः, तपः
सत्यं करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः । भूः पादयोः, भुवः जान्वोः
स्वः गुह्ये, महः नाभौ, जनः हृदि, तपः कण्ठे, सत्यं शिरसि
ॐभूः हृदयाय नमः, भुवः शिरसे स्वाहा, स्वः शिखायै वषट्,
महः कवचाय हुं, जनः नेत्राभ्यां वौषट्, तपः सत्यं अस्त्राय
फट् ॥ तत्सवितुरङ्गुष्ठाभ्यां नमः, वरेण्यं तर्जनीभ्यां नमः,
भर्गो देवस्य मध्यमाभ्यां नमः, धीमहि अनामिकाभ्यां नमः,
धियोयोनः कनिष्ठिकाभ्यां नमः, प्रचोदयात् करतलकरपृष्ठाभ्यां
नमः ॥ तत् पादयोः, सवितुर्जान्वोः, वरेण्यं कट्यां, भर्गो
नाभौ, देवस्य हृदये, धीमहि कण्ठे, धियो नासिकायां, यश्च-
क्षुषे, नः ललाटे, प्रचोदयाच्छिरसि ॥ तत्सवितुर्हृदयाय नमः,
वरेण्यं शिरसे स्वाहा, भर्गो देवस्य शिखायै वषट्, धीमहि
कवचाय हुं, धियो योनः नेत्राभ्यां वौषट्, प्रचोदयादस्त्राय
फट् ॥ आपः स्तनयोः, ज्योतिर्नेत्रयोः, रसो मुखे, अमृतं
ललाटे, ब्रह्मभूर्भुवः स्वरों शिरसि ॥ ॥ ॐ तद्विष्णोः परमं
पदं हृदयाय नमः, सदा पश्यन्ति सूरयः शिरसे स्वाहा, दिवीव
चक्षुराततं शिखायै वषट्, तद्विप्रासो विपन्यवो कवचाय हुं,

जागृवांसः समिन्धते नेत्राभ्यां वौषट्, विष्णोर्यत्परमं पदम् अस्त्राय फट् ॥ यो रुद्रो अग्नौ हृदयाय नमः, यो अप्सु य ओषधीषु शिरसे स्वाहा, यो वनस्पतिषु शिखायै वषट्, यो रुद्रो विश्वा भुवना विवेश कवचाय हुं, तस्मै रुद्राय नेत्राभ्यां वौषट्, नमो अस्तु देवा अस्त्राय फट् ॥ ॥ गणनान्त्वा गणपतिं हवामहे हृदयाय नमः, कविं कवीनां शिरसे स्वाहा, उपमश्रवस्तमं शिखायै वषट्, ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पते कवचाय हुं, आनः शृण्वन्नेत्राभ्यां वौषट्, ऊतिभिः सीद सादनमस्त्राय फट् ॥ ॥ चित्रं पादयोः, देवानां जंघयोः, उदगात् जान्वोः, अनीकमूर्वोः, चक्षुः शिश्ने, मित्रस्य गुह्ये, वरुणस्य नाभौ, अग्नेर्हृदि, आप्राद्यावा पृथिवी कण्ठे, अन्तरिक्षं बाह्वोः, सूर्य मुखे, आत्मा नासिकायां, जगतः नेत्रयोः, तस्थुषः ललाटे, च शिरसि ॥ ॥ जात शिखायां, वेदसे ललाटे, सुनवाम कर्णयोः, सोमं नासिकायां, अराति चक्षुषोः, यत ओष्ठयोः, नि दन्तेषु, दहाति तालुनि, वेद जिह्वायां, स ग्रीवायां, नः बाह्वोः, पर्षत् हृदि, अति स्तनयोः, दुर् कुक्षौ, गाणि नाभौ, विश्वा पृष्ठे, नाव पाण्योः, इव वृष्णयोः, सिन्धुं शिश्ने, दुरितान्यां, इत ऊर्वोः, अति जङ्घयोः, अग्निः पादयोः ॥ ॥ (अङ्गुलियों से दर्भकाण्ड छोड के, दिशायों को तिल फैंकना) । अपसर्पन्तु ते भूता ये दिवि भुवि च स्थिताः । ये दिक्षु विघ्नकर्तारस्ते नश्यन्तु शिवाज्ञया ॥ (अब प्राणायाम कर कें, मुंह और पैरीं को छिडकाना) । तीर्थे स्वेयं तीर्थमेव समानानां भवति, मानः शंस्योररुषो धूर्तिः प्राणङ् मर्त्यस्य रक्षाणो ब्रह्मणस्पते ॥ ॥ (अब अनामिका के उपरे पर्वपर पवित्र

धारना)। वसोः पवित्रमसि शतधारं वसूनां पवित्रमसि सहस्रधारमयक्ष्मा वः प्रजया संसृजामि रायस्पोषेण बहुला भवन्तीः ॥ (अब अपने आप को गन्ध अक्षत व फूल चडाना)। परमात्मने पुरुषोत्तमाय पञ्चभूतात्मकाय विश्वात्मने मन्त्रनाथाय आत्मने नारायणाय आधारशक्त्यै समालभनं गन्धोनमः अर्घोनमः पुष्पं नमः॥ (दीवा को गन्ध अक्षतफूल)। स्वप्रकाशो महादीपः सर्वतस्तिमिरापहः। प्रसीद मम गोविन्द दीपोयं प्रतिकल्पितः ॥ (धूप को)। वनस्पतिरसो दिव्यो गन्धाढ्यो गन्धवत्तमः। आधारः सर्वदेवानां धूपोऽयं परिकल्पितः ॥ (सूरज को)। नमो धर्मनिधानाय नमः स्वकृतसाक्षिणे। नमः प्रत्यक्षदेवाय भास्कराय नमोनमः ॥ (विष्टर और अक्षत समेत अर्घापात्र से पानी संकल्प छोडना) ॥ यत्रास्ति माता न पिता न बन्धुर्भ्रातापि नो यत्र सुहृज्जनश्च। न ज्ञायते यत्र दिनं न रात्रिस्तत्रात्मदीपं शरणं प्रपद्ये ॥ आत्मने नारायणाय आधारशक्त्यै दीपधूपसंकल्पात्सिद्धिरस्तु दीपोनमः धूपोनमः॥ ॐतत्सद्ब्रह्म अद्यतावत्तिथावद्य अमुकमासस्य अमुकपक्षस्य तिथावमुकायां भगवते वासुदेवाय ८ लक्ष्मीसहिताय नारायणाय। भवाय देवाय ८ पार्वतीसहिताय परमेश्वराय। विनायकाय ८ वल्लभासहिताय श्रीमहागणेशाय। ह्रां ह्रीं सः सूर्याय ८ प्रभासहिताय आदित्याय। भगवत्यै अमायै ८ सहस्रनाक्ष्यै देव्यै भवान्यै विष्णुपञ्चायतनदेवताभ्यो दीपो नमः धूपो नमः ॥ अपसव्येन। (बाहे जजू करके तिलयुत से)। नमः पितृभ्यः प्रेतेभ्यो नमो धर्माय विष्णवे। नमो यमाय रुद्राय कान्तारपतये नमः ॥

॥ ॐ तत्सद्ब्रह्म० नित्यकर्मनिमित्तं । पित्रे पितामहाय प्रपितामहाय । मात्रे पितामह्यै प्रपितामह्यै । मातामहाय प्रमातामहाय वृद्धप्रमातामहाय । मातामह्यै प्रमातामह्यै वृद्धप्रमातामह्यै समस्तमातापितृभ्यो द्वादशदेवतेभ्यः पितृभ्यः दीपःस्वधा धूपः स्वधा ॥ सव्येन (दाहे जनू करके, तिल अक्षत गन्ध विष्टर और पानीसमेत अवापात्र में तीन मन्त्रों से तीन फूल पाना) ॥ संवः सृजामि हृदयं, संसृष्टं मनो अस्तु वः । १ । संसृष्टा तन्वः सन्तु वः संसृष्टः प्राणो अस्तु वः । २ । सं य्या वः प्रियास्तन्वः संप्रिया हृदयानि वः । आत्मा वो अस्तु संप्रियः संप्रियास्तन्वो मम । ३ । (उस पानी से देवों को जीवादान देना, याने उन पर पाना) । अश्विनोः प्राणस्तौ ते प्राणन्दत्तां तेन जीव, मित्रावरुणयोः प्राणस्तौ ते प्राणन्दत्तान्तेन जीव, बृहस्पतेः प्राणः स ते प्राणन्दत्तान्तेन जीव ॥ (अब देवों को देह के तराह हाथसे दो दर्भकाण्ड रखके चामर सा न्यास करना) यथा देहे तथा देवे न्यासकर्म समाचरेत् । विना न्यासेन यत्कर्म त्वर्धं गृह्णन्ति राक्षसाः । न्यासमूलमिदं सर्वं तस्मान्न्यासं समाचरेत् अ नाभौ, उहृदि० । (अब अक्षत समेत दो दर्भकाण्ड हाथ में रख के देवों की पृच्छा करना । याने पूजा शिरो करने की आज्ञा लेना) ॥ ॐ भूःपुरुषमावाहयामि नमः ॐ भुवःपुरुषमावाहयामि नमः ॐ स्वःपुरुषमावाहयामि नमः ॐ भूर्भुवःस्वःपुरुषमावाहयामि नमः ॥ ३ ॥ ॐ भूर्भुवःस्वस्तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि, धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ ३ ॥ नमोस्त्वनन्ताय सहस्रमूर्तये सहस्रपदाक्षिशिरोरुबाहवे । सहस्रनाम्ने पुरुषाय शाश्वते

सहस्रकोटीयुगधारिणे नमः ॥३॥ वासुदेवाय विद्महे लक्ष्मी-नारायणाय धीमहि । तन्नो विष्णुः प्रचोदयात् ॥ ३ ॥ जितं ते पुण्डरीकाक्ष नमस्ते विश्वभावन । नमस्तेस्तु हृषीकेश महापुरुष पूर्वज ॥ ३ ॥ ॐ नमः कारणवामनाय गोब्राह्मणहिताय च । जगद्धिताय कृष्णाय गोविन्दाय नमो नमः ॥ ३ ॥ विश्वरूपाय विद्महे विष्वक्सेनाय धीमहि, तन्नो विष्णुः प्रचोदयात् ॥ ३ ॥ नरसिंहाय विद्महे नरकोत्तारणाय धीमहि, तन्नो विष्णुः प्रचोदयात् ॥ ३ ॥ तत्पुरुषाय विद्महे महादेवाय धीमहि, तन्नः शिवः प्रचोदयात् ॥ ३ ॥ तत्पुरुषाय विद्महे वक्रतुण्डाय धीमहि, तन्नो दन्ती प्रचोदयात् ॥३॥ भास्कराय विद्महे सहस्ररश्मये धीमहि, तन्नः सूर्यः प्रचोदयात् ॥ ३ ॥ सुभगायै विद्महे काममालिन्यै धीमहि, तन्नो दुर्गा प्रचोदयात् ॐ तत्सद्ब्रह्म अद्यतावत्तिथावद्य अमुकमासस्य अमुकपक्षस्य तिथावमुकायां, भगवतः वासुदेवस्य ८ लक्ष्मीसहितस्य नारायणस्य, भवस्य देवस्य ८ पार्वतीसहितस्य परमेश्वरस्य, विनायकस्य ८ वल्लभासहितस्य श्रीमहागणेशस्य ह्रां ह्रीं सः सूर्यस्य ८ प्रभासहितस्य आदित्यस्य, भगवत्या अमायाः ८ सहस्रनाम्न्या देव्याः भवान्या विष्णुपञ्चायतनदेवतानां, आत्मनो वाङ्मनःकायोपार्जित-पापनिवारणार्थं श्रीविष्णुप्रीत्यर्थं विष्णुपञ्चायतनपूजनमर्चामहं करिष्ये ॐ कुरुष्व ॥ तिलसर्षपयवान्विकीर्य । (तिल सर्षप व जओं तर्फ़ू को फैंककर दो दो दर्भकाण्ड आसन देना ।) पुरुष एवेदं, ध्रुवा द्यौरित्यासनम् ॥ पुरुष एवेदं सर्वं यद्भूतं यच्च भव्यम् । उतामृतत्वस्येशानो यदन्नेनातिरोहति ॥ ध्रुवा द्यौर्ध्रुवा पृथिवी ध्रु-

ासः पर्वता इमे । ध्रुवं विश्वमिदं जगद्ध्रुवो राजा विशामसि ॥ भगवतः वासुदेवस्य ८ लक्ष्मीसहितस्य नारायणस्य, भवस्य देवस्य ८ पार्वतीसहितस्य परमेश्वरस्य, विनायकस्य ८ वल्लभासहितस्य श्रीमहागणेशस्य, ह्रांह्रींहंसः सूर्यस्य प्रभासहितस्य आदित्यस्य भगवत्याः अमायाः ८ सहस्रनाम्न्या देव्या भवान्याः विष्णुपञ्चायतनदेवतानामिदमासनं नमः ॥ (अब अक्षत समेत दो दर्भ हाथमें रख के देवों को पूजाज्ञा लेने के पूर्वक आवाहन करना) ॥ भगवते वासुदेवाय ८ लक्ष्मीसहिताय नारायणाय, भवाय देवाय ८ पार्वतीसहिताय परमेश्वराय, विनायकाय ८ वल्लभासहिताय श्रीमहागणेशाय, ह्रांह्रींसः सूर्याय ८ प्रभासहिताय आदित्याय, भगवत्यै अमायै ८ सहस्रनाम्न्यै देव्यै भवान्यै विष्णुपञ्चायतनदेवताभ्यः युष्मान्वः पूजयामि ॐ पूजय (अक्षत कन्दों से फैंक के, नवा अक्षत और रख के) सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् । स भूमिं विश्वतो वृत्वाऽत्यतिष्ठद्दशाङ्गुलम् ॥ युञ्जते मा न उत युञ्जाते धियो विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः । वि होत्रा दधे वयुना विदेक इन्मही देवस्य सवितुः परिष्टुति ॥ "देवश्रुतौ देवेष्वाघोषेथाम्" ॥ इदं विष्णुर्विचक्रमे त्रेधा निदधे पदम्, समूढमस्य पांसुरे ॥ इळावती धेनुमती हि भूतं सूर्यवसिनी मनुष्ये यशस्ये । व्युष्टभ्ना रोधसी विष्ण एते दधात पृथिवीमभितो मयूखैः, वैष्णवमसि विष्णुस्तु तुभ्नातु ॥ दिवो वा विष्णुरुत वा पृथिव्या महो वा विष्णुरुतोर्वन्तरिक्षात् । हस्तौ पृणस्व बहुभिर्वासव्यैराप्रयच्छ दक्षिणादुत सव्यात् ॥

विष्णुर्नु कं वीर्याणि प्रावोचं यः पार्थिवानि विममे रजांसि ।
यो अस्कभायदुत्तरं सधस्थं विचक्रमाणस्त्रेधोरुगायः ॥ विष्णो
पृष्टमसि विष्णो रराटमसि विष्णोः शप्त्रेस्थो विष्णोः स्यूरसि
विष्णोर्ध्रुवोसि वैष्णवमसि विष्णवे त्वा ॥ प्रतद्विष्णुः स्तवते
वीर्येण मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठः । यस्योरुषु त्रिषु विक्र
माणेष्वधिक्षियन्ति भवनानि विश्वा ॥ भगवन्तं वासुदेवं ८
लक्ष्मीसहितं नारायणं, भवं देवं ८ पार्वतीसहितं परमेश्वरं,
विनायकं ८ वल्लभासहितं श्रीमहागणेशं, ह्रांह्रींसःसूर्यं ८ प्रभा
सहितं आदित्यं, भगवतीं अमां ८ सहस्रनाम्नीं देवीं भवानीं
विष्णुपञ्चायतनदेवताः आवाहयिष्यामि ॐ आवाहय ॥ (य
पडते हुई, हाथ की दर्भ व अक्षत कन्दों से फैंककर । फी श्लोक
देवों को फूल चडाना । प्रथम विष्णु को) ॥ आवाहयाम्यमर
वृन्दनुताङ्घ्रियुग्मं लक्ष्मीपतिं भुवनकारणमप्रमेयम् । आद्यं सना
तनतनुं प्रणवासनस्थं पूर्णेन्दुभास्करहुताशसहस्ररूपम् ॥ १ ॥
ध्येयं परं सकलतत्वविदां वरेण्यं वाराहकापिलनृकेसरिसौम्य
मूर्त्तिम् । श्रीवत्सकौस्तुभमहामणिभूषिताङ्गं कौमोदिकीकमल
कम्बुरथाङ्गहस्तम् ॥ २ ॥ त्वं सर्वगोसि भगवन्किल यद्य
त्वामावाहयामि हि यथा व्यजनेन वायुम् । गूढो यथैव दहन
मथनादुपैति ह्यावाहितोसि त्वमुपैषि तथैव चार्चाम् ॥ ३ ॥
मालाधराच्युत विभो परमात्ममूर्ते सर्वज्ञ नाथ परमेश्वर सर्व
शक्ते । आगच्छ मे कुरु दयां प्रतिमां भजस्व पूजां गृहाण
मदनुग्रहकामयाद्य ॥ ४ ॥ आवाहयामि मणिसन्निभमात्म
बिम्बे मायापुरे हृदयपङ्कजसन्निविष्टम् । श्रद्धानदीविमलचित्त

जलाभिषेकं आत्राष्टपुष्पविधिना हरिमर्चयामि ॥ ५ ॥ (शिव जी को) । लिङ्गेऽत्र भक्तदयया क्षणमात्रमेकं स्थानं विधाय भव मद्विहितां पुरारे । सर्वेश विश्वमय हृत्कमलाधिरूढः पूजां गृहाण भगवन्भव मेद्य तुष्टः ॥ १ ॥ भूमेर्जलात्तु पवनादनलाद्धिमांशोरुष्णांशुतो हृदयतो गगनात्समेत्य । लिङ्गेद्य सन्मणिमये मदनुग्रहार्थं भक्त्यैकलभ्य भगवन् कुरु सन्निधानम् ॥ ॥ २ ॥ (गणपति जी को) । शैलेश्वरस्य तनयार्भक भक्तविघ्ननाशाय हस्तधृतदण्डकुठारपाश । द्वारेश सर्वगणनायक पद्महस्त पूजां गृहाण भगवन् भव मेद्य तुष्टः ॥ १ ॥ ध्याये गजाननं देवं तप्तकाञ्चनसन्निभम् । चतुर्भुजं महाकायं सर्वाभरणभूषितम् । दन्ताक्षमालापरशू पूर्णमोदकपात्रकम् । मोदकैः सुप्तुण्डाग्रमेकदन्तं विनायकम् । उमासुतं च विघ्नेशं विश्वव्यापिनमीश्वरम् । आवाहयामि पूजार्थमागच्छ द्विरदानन ॥ ३ ॥ (सूरज जी को) । ब्रह्माण्डगेहपरिदीपक शम्भुमूर्ते तेजोनिधान खचरेश्वर पूर्वदेव । पंचोपचारविधिना विहितां मयाद्य पूजां गृहाण भगवन्भव मेऽद्य तुष्टः ॥ १ ॥ एहि सूर्य सहस्रांशो तेजोराशे जगत्पते । अनुकम्पय मां भक्त्या पीडां हर दिवाकर । त्रैलोक्यं भूषितं येन भुवनानि चतुर्दश । अव्यक्तव्यक्तिमारूढं रविमावाहयाम्यहम् ॥ २ ॥ (दुर्गा को) श्रीशारदे सुरवरे त्रिपुरे सुरेशि दुर्गे भवानि खलु वैखरि विश्वमातः । शर्वार्धदेहनिलये परिवारयुक्ता पूजां गृहाण सुभगे भव मेऽद्य तुष्टा ॥ १ ॥ आवाहयाम्यहं दुर्गां शङ्खचापशरान्विताम् । त्रिशूलहस्तां वरदां त्रिनेत्रां चारुहासिनीम् । एह्येहि दुर्गे वरदे

भजस्व प्रतिमां सदा । अनुकम्पस्व मां भक्त्या कृपां कुरु महेश्वरि ॥ २ ॥ (नीचले मन्त्र तीन वार पढ कर तीन फूल सब देवों को चढाकर, अञ्जलि कर के मानसिक पूजा कर के बाहर प्रतिमापर रखना)। भगवन् पुण्डरीकाक्ष भक्तानुग्रहकारक। असद्दयानुरोधेन सन्निधानं कुरु प्रभो ॥ ३ ॥ इत्याहूय तु गायत्रीं त्रिः समुच्चार्य तत्त्ववित् । मनसा चिन्तितैर्द्रव्यैर्देवमात्मनि पूजयेत् । तेजोरूपं ततः क्षिप्त्वा प्रतिमायां पुनर्यजेत् ॥ (जऊं फैंक कर और प्राणायाम भी कर के । अर्घा का पानी हाथ से वापस उसी में पाना) । "पाद्यार्थमुदकं नमः" । शन्नो देवीरभिष्टये आपो भवन्तु पीतये । संय्योरभि स्रवन्तु नः ॥ (उस में लाजा गन्ध सर्वौषधि विष्टर और पानी पाना, वह पांच पाद्य की द्रव्य हैं, याने देवों के पैर धोने के द्रव्य हैं) ॥ लाजाश्च कुङ्कुमं चैव सर्वौषधिसमन्वितम् । दर्भाकुरं जलं चैव पञ्चाङ्गं पाद्यलक्षणम् ॥ भगवन्तः पाद्यंपाद्यम् । (इन मन्त्रों से पाद्य देना) । एतावानस्य, हिरण्यवर्णा, इति पाद्यम् ॥ एतावानस्य महिमाऽतो ज्यायांश्च पूरुषः । पादोस्य विश्वा भूतानि त्रिपादस्यामृतं दिवि ॥ १ ॥ हिरण्यवर्णाशुचयः पावका यासु जातः कश्यपो यास्विन्द्रः । या अग्निं गर्भं दधिरे विरूपास्ता न आपः शंस्योना भवन्तु ॥ २ ॥ भगवते वासुदेवाय ८ लक्ष्मीसहिताय नारायणाय, भवायदेवाय ८ पार्वतीसहिताय परमेश्वराय, विनायकाय ८ वल्लभासहिताय श्रीमहागणेशाय, ह्रांह्रींसः सूर्याय ८ प्रभासहिताय आदित्याय, भगवत्यै अमायै ८ सहस्रनाम्न्यै देव्यै भवान्यै विष्णुपञ्चायतनदेवताभ्यः पाद्यं नमः ॥ शेषं निवारयेत् (अर्घे

से पाद्य का शेष हटाना) ॥ (और भी अर्घा में हाथ से पानी
वापस करना ।) पुनः । शन्नो देवी० ॥ (उस में पानी दूध विष्टर
घी दही चावल जऊं और सर्षप पाना, वह आठ द्रव्य अर्घा याने
हाथ, मुंह धोने के चीज हैं) । आपः क्षीरं कुशाग्राणि घृतं च
दधि तण्डुलाः । यवाः सिद्धार्थकाश्चेति ह्यर्घ्यमष्टाङ्गमुच्यते ॥
भगवन्तः । अर्घ्यमर्घ्यम् ॥ (देवों को देना) ॥ त्रिपादूर्ध्व उदै-
पुरुषः पादोस्येहाभवत्पुनः । ततो विश्वं व्यक्रामत्साशनानशने
अभि ॥ १ ॥ आपो हिष्ठा मयोभुवस्ता न ऊर्जे दधातन ।
महे रणाय चक्षसे ॥ यो वः शिवतमो रसस्तस्य भाजयते हनः ।
उशतीरिव मातरः ॥ तस्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयाय जि-
न्वथ । आपो जनयथा चनः ॥ भगवन् वासुदेव ८ लक्ष्मी-
सहित नारायण, भवदेव पार्वतीसहित परमेश्वर, विनायक ८
वल्लभासहित श्रीमहागणेश, हां हींसः सूर्य ८ प्रभासहित
आदित्य, भगवति अम्बे ८ सहस्रनाम्नि देवि भवानि विष्णुप-
ञ्चायतनदेवता इदं वः अर्घ्यं नमः ॥ (साफ पानी से आचमन
देना याने मुंह सफा करावना) तस्माद्विराट्, शन्न आप, इत्या-
चमनीयम् ॥ तस्माद्विराडजायत विराजो अधि पूरुषः । स जातो
अत्यरिच्यत पश्चाद्भूमिमथो पुरः ॥ १ ॥ शन्न आपो धन्वन्याः
शन्नः सन्त्वनूप्याः । शन्नः समुद्रिया न आपः शमुनः सन्तु
कूप्याः ॥ भगवते वासुदेवाय ८ लक्ष्मीसहिताय नारायणाय,
भवायदेवाय ८ पार्वतीसहिताय परमेश्वराय, विनायकाय ८
वल्लभासहिताय श्रीमहागणेशाय, हांहींसः सूर्याय ८ प्रभास-
हिताय आदित्याय, भगवत्यै अम्बायै ८ सहस्रनाम्न्यै देव्यै

भवान्यै विष्णुपञ्चायतनदेवताभ्यः आचमनीयं नमः ॥ (शरीर की मैलाई उठाने के वास्ते थोडासा पानी देना) । यत्पुरुषेण, इदमापः इति मन्त्रस्नानीयम् ॥ यत्पुरुषेण हविषा देवा यज्ञमतन्वत । वसन्तो अस्यासीदाज्यं ग्रीष्म इध्मः शरद्धविः ॥ १ ॥ इदमापः प्रवहत यत्किंचिद्दुरितं मयि । यद्वाहमभिदुद्रोह यद्वा शेप उतानृतम् ॥ भगवते वासु० विष्णुपञ्चायतनदेवताभ्यः मन्त्रस्नानीयं नमः ॥ (अब पानी दूध दही घी शहद लाजा सर्षप तिल जव शाली विष्टर दूर्वा मिट्टी भस्म मेवा मिठास) (घी, शहद दूध खण्ड और अंगूर रूप) पञ्चामृत पञ्चगव्य कपूर सर्वौषधी गन्ध और फूल, यह एकीसद्रव्य पात्र में जमा करना, यद्यपि यह बाईस हैं तथापि पानी सबके साथ होने से गिनती में नहीं लेने से एकीस ही हैं) । पयो दधिघृतक्षौद्रलाजासिद्धार्थकास्तिलाः । यवव्रीहिकुशादूर्वामृद्भस्मफलशर्कराः । पञ्चामृतं पञ्चगव्यं कर्पूरौषधयस्तथा । एकविंशतिस्नानानि गन्धाढ्यैः कुसुमैरपि ॥ (इन से भी मन्त्र पढ कर स्नान देना) । (पानी) उदुत्तमं वरुणं पाशमस्मदवाधमं विमध्यमं श्रथाय । अथा वयमादित्यव्रते तवानागसो अजितये स्याम । (क्षीर) पयः पृथिव्यां पय ओषधीषु पयो दिव्यन्तरिक्षे पयोधाः, पयस्वतीः प्रदिशः सन्तु मह्यम् (दही) दधि क्राव्णो अकारिषं जिष्णोरश्वस्य वाजिनः सुरभि नो मुखाकरत्प्रण आयूंषि तारिषत् (घी) घृतवती भुवनानामभिश्रियोर्वी पृथिवी मधुदुघे सुपेशसा । द्यावापृथिवी वरुणस्य धर्मणा विष्कम्भिते अजरे भूरिरेतसा (शहद) मधु वाता ऋतायते मधु क्षरन्ति सिन्धवः, माध्वीर्नः सन्त्वौषधीः

मधु नक्तमुतोषसो मधुमत्पार्थिवं रजः, मधु द्यौरस्तु नः पिता ॥
मधुमान्नो वनस्पतिर्मधुमांअस्तु सूर्यः, माध्वीर्गावो भवन्तु नः॥
(लाजा) तदस्य रूपममृतं शचीभिस्तिस्रो दधुर्देवताः संरराणाः।
लोमानि शष्पैर्बहुधा न तोक्मभिस्त्वगस्य मांसमभवन्न लाजाः
(सर्षप) रक्षोहणं वाजिनमाजिघर्मि मित्रं प्रथिष्ठमुपयामि शर्म।
शिशानो अग्निः क्रतुभिः समृद्धः स नो दिवः सरिषः पातु
नक्तम् (तिल) तिलोसि सोमदैवत्यो गोसवो देवनिर्मितः।
प्रयत्नवद्भिः पितृंल्लोकान्प्राण आयाहि नः स्वधा (यवा) य-
वोसि यवयास्मद्द्वेषं यावयारातिम्। पितृषदनं त्वा लोकमास्तृ-
णामि (शाली) धान्यमसि धिनोहि देवान्धिनोहि यज्ञं धिनोहि
यज्ञपतिं धिनोहि मां यज्ञम् (दर्भांकुर) देवस्य त्वा सवितुः प्र-
सवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामादधे (दूर्वा) काण्डात्का-
ण्डात्प्ररोहन्ती परुषः परुषस्परि। एवा नो दूर्वे प्रतनु सहस्रेण
शतेन च (मिट्टी) आक्रम्य वाजिन्पृथिवीमग्निमिच्छा रुचा
त्वम्। भूम्यायत्वायनो ब्रूहि यतः खनेम ते वयम् (भस्म) प्र-
सद्य भस्मना योनिमापश्च पृथिवीमग्नेः। संसृज्य मातृभिष्टं ज्यो-
तिष्मान्पुनरासदः (मेवा) याः फलिनीर्या अफला अकोशाः
कोशिनीश्च याः। बृहस्पतिप्रसूतास्ता नो मुञ्चन्त्वंहसः (मिठास)
शर्कराभिरवकामवकाभिः शर्करामुत्सादेन। जिह्वामवक्रन्देन
तालुं सरस्वती जिह्वाग्रेण (पञ्चामृत) पञ्चन्युष्टीरनु पञ्च दुहा
गां पञ्चनाम्नीमृतवोऽनु पञ्च। पञ्च दिशा पञ्चदशेन क्लृप्ताः
समानमूर्ध्नीरभिलोकमेकम्। (पञ्चगव्य) गोमूत्रं गोमयं क्षीरं दधि
सर्पिः कुशोदकम्, मिश्रीकृत्य॥ समुद्रादूर्मिर्मधुमां उदारदुपांशुना-

सममृतत्वमानट् । घृतस्य नाम गुह्यं यदस्ति जिह्वा देवाना-मऽमृतस्य नाभिम् (कपूर) त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिव-र्धनम् । उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् (सर्वौ-षधीः) या ओषधयः प्रथमजा देवेभ्यस्त्रियुगं पुरा । मनै नु बभ्रूणामहं शतं धामानि सप्त च (गन्ध) गन्धद्वारां दुराधर्षां नित्यपुष्टां करीषिणीम् । ईश्वरीं सर्वभूतानां तामिहोपह्वये श्रि-यम् (फूल) पुष्पवतीः प्रसुमतीः फलिनीरफला उत । अश्वा इव सजित्वरी वीरुधः पारयिष्णवः ॥ भगवते वासुदेवाय ८ लक्ष्मी-सहिताय नारायणाय, भवाय देवाय ८ पार्वतीसहिताय परमे-श्वराय, विनायकाय ८ वल्लभासहिताय महागणेशाय, ह्रांह्रींसः सूर्याय ८ प्रभासहिताय आदित्याय, भगवत्यै अमायै ८ सह-स्त्रनाम्न्यै देव्यै भवान्यै विष्णुपञ्चायतनदेवताभ्यः, एकविंशति-स्नानानि नमः ॥ (अब पानी दूध दही घी शहद जऊं खण्ड सर्षप तिल सोने का पत्र कपूर गन्ध लाजा अखरोट फूल और सर्वौषधी पात्रमें जमा रखके "द्वादशीदिन के विना" विष्णु को स्नान देना) अम्बुना पयसा दध्ना घृतेन मधुना यवैः । शर्करा सर्षपतिलैस्तथा चामी-करेण वै । कर्पूरकुङ्कुमाभ्यां च लाजाऽक्षोटैः सपुष्पकैः । सर्वौ-षध्यस्तथा पश्चाद्विष्णोः स्नानानि षोडश । दद्यात्षोडशस्नानानि षोडशर्चेन विष्णवे ॥॥ आदौ शुद्धजलेन (प्रथम सफा पानी से) वसोः पवित्रमसि शतधारं वसूनां पवित्रमसि सहस्रधारमय-क्ष्मावः प्रजया संसृजामि रायस्पोषेण बहुला भवन्तीः ॥ भग-वते वासुदेवाय ८ लक्ष्मीसहिताय नारायणाय शतधारोदकं नमःसहस्रधारोदकं नमः ॥ (शंख से षोडशद्रव्यों को स्नान) ।

"पुरुषमेधाः पुरुषस्य नारायणस्यार्षम्" सहस्रशीर्षाः पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् । स भूमिं विश्वतो वृत्वाऽत्यतिष्ठद्दशाङ्गुलम् ॥ १ ॥ पुरुषः एवेदं सर्वं यद्भूतं यच्च भव्यम् । उतामृतत्वस्येशानो यदन्नेनातिरोहति ॥ २ ॥ एतावानस्य महिमातो ज्यायांश्च पूरुषः । पादोस्य विश्वा भूतानि, त्रिपादस्यामृतं दिवि ॥ ३ ॥ त्रिपादूर्ध्व उदैत्पुरुषः पादोस्येहाभवत्पुनः । ततो विश्वं विक्रामत्साशनानशने अभि ॥ ४ ॥ तस्माद्विराडजायत विराजो अधिपूरुषः। स जातो अत्यरिच्यत पश्चाद्भूमिमथो पुरः ॥ ५ ॥ यत्पुरुषेण हविषा देवा यज्ञमतन्वत । वसन्तो अस्यासीदाज्यं ग्रीष्म इध्मः शरद्धविः ॥ ६ ॥ तं यज्ञं वर्हिषि प्रौक्षन्पुरुषं जातमग्रतः । तेन देवा अयजन्त साध्या ऋषयश्च ये ॥ ७ ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः सम्भृतं पृषदाज्यम् । पशूंस्तांश्चक्रे वायव्यानारण्यान्ग्राम्याश्च ये ॥ ८ ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुत ऋचः सामानि जज्ञिरे। छन्दांसि जज्ञिरे तस्माद्यजुस्तस्मादजायत ॥९॥ तस्मादश्वा अजायन्त ये के चोभयादतः । गावो ह जज्ञिरे तस्मात्तस्माज्जाता अजावयः ॥ १० ॥ यत्पुरुषं व्यदधुः कतिधा व्यकल्पयन् । मुखं किमस्य कौ बाहू का ऊरू पादा उच्येते ॥ ११ ॥ ब्राह्मणोस्य मुखमासीद्बाहू राजन्यः कृतः । ऊरू तदस्य यद्वैश्यः पद्भ्यां शूद्रो अजायत ॥ १२ ॥ चन्द्रमा मनसो जातश्चक्षोः सूर्यो अजायत । मुखादिन्द्रश्चाग्निश्च प्राणाद्वायुरजायत ॥ १३ ॥ नाभ्या आसीदन्तरिक्षं शीर्ष्णो द्यौः समवर्तत । पद्भ्यां भूमिर्दिशः श्रोत्रात्तथा लोकानकल्पयत् ॥ १४ ॥ सप्तास्यासन्परिधयस्त्रिः सप्त समिधः कृताः । देवा

यद्यज्ञं तन्वाना अवध्नन्पुरुषं पशुम् ॥ १५ ॥ यज्ञेन यज्ञमय-
जन्त देवास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् । ते ह नाकं महिमानः
सचन्त यत्र पूर्वे साध्याः सन्ति देवाः ॥ १६ ॥ तद्विष्णोः० ।
भगवते वासुदेवाय ८ लक्ष्मीसहिताय नारायणाय षोडशस्ना-
नानि नमः ॥ (अब पानी दूध दही घी शहद खण्ड सर्वौषधी
शाली फूल मेवा सर्षप लाजा गन्ध सुनपत्र और रत्न यह पंद्राह
द्रव्य जमा करना शम्भो के स्नान वास्ते) पानीयान्तरितैः पयो-
दधिघृतैः क्षौद्रेक्षुभिः सौषधैर्व्रीह्यद्भिः कुसुमोदकैः फलजलैः
सिद्धार्थलाजोदकैः। गन्धाद्भिः शुभहेमरत्नसलिलैरित्थं सदा चो-
त्तमैर्दद्यात्पञ्चदशाम्बुना सह महास्नानानि शम्भोः क्रमात् ।
(स्नान देना) असंख्याताः सहस्राणि ये रुद्रा अधिभूम्याम् ।
तेषां सहस्रयोजनेऽवधन्वानि तन्मसि ॥ १ ॥ येऽस्मिन्महत्यर्णवे-
ऽन्तरिक्षे भवा अधि । तेषां स० ॥ २ ॥ ये नीलग्रीवाः शिति-
कण्ठा दिवं रुद्रा उपाश्रिताः। तेषां स० ॥ ३ ॥ ये नीलग्रीवाः
शितिकण्ठाः शर्वा अधः क्षमाचराः । तेषां स० ॥ ४ ॥ ये
वनेषु शिल्पिञ्जरा नीलग्रीवा विलोहिताः । तेषां सह० ॥ ५ ॥
येऽन्नेषु विविध्यन्ति पात्रेषु पिबतो जनान् । तेषां स० ॥ ६ ॥
ये भूतानामधिपतयो विशिखासः कपर्दिनः । तेषां० ॥ ७ ॥
ये भूतानां पथि रक्षय ऐड मृडाय व्युधः। तेषां० ॥ ८ ॥ ये
तीर्थानि प्रचरन्ति सृकावन्तो निषङ्गिणः । तेषां० ॥ ९ ॥
एतावन्तो वा भूयांसो वा दिशो रुद्रा वितिष्ठिरे । तेषां
॥ १० ॥ ॐनमो अस्तु रुद्रेभ्यो, ये दिवि येषां वर्षमिषवस्ते-
भ्यो, दश प्राचीर्दश दक्षिणा दश प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वा

तेभ्यो नमो अस्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः ॥ १ ॥ ॐनमो अस्तु रुद्रेभ्यो येऽन्तरिक्षे येषां वात इषवस्तेभ्यो दश प्राची० ॥ २ ॥ ॐनमो अस्तु रुद्रेभ्यो ये पृथिव्यां येषामन्नमिषवस्तेभ्यो दश० ॥ ३ ॥ यो रुद्रो अग्नौ यो अप्सु य ओषधीषु यो वनस्पतिषु यो रुद्रो विश्वा भुवना विवेश तस्मै रुद्राय नमो अस्तु देवाः ॥ भवाय देवाय ८ पार्वतीसहिताय परमेश्वराय पञ्चदश स्नानानि नमः ॥ (गणेश को चतुर्दश स्नान) गणानान्त्वा गणपतिं हवामहे कविं कवीनामुपमश्रवस्तमम् । ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पत आनः शृण्वन्नूतिभिः सीद सादनम् ॥ विनायकाय ८ वल्लभासहिताय श्रीमहागणेशाय चतुर्दश स्नानानि नमः ॥ (अब जल क्षीर दही घी खण्ड तिल जऊं शहद लाजा पञ्चगव्य गन्ध फूल और सर्वौषधी यह तेराह द्रव्य सूर्यस्नान के लिये जमा करना) पयः क्षीरं दधि सर्पिरिक्षुस्तिला यवा मधु । लाजामृतं पञ्चगव्यं गन्धपुष्पौषधीस्तथा । त्रयोदशस्नानेऽमूनि सूर्यस्योक्तानि सूरिभिः (सूरजको स्नान देना) चित्रन्देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः । आप्राद्यावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्च ॥ ह्रां ह्रीं सः सूर्याय ८ प्रभासहिताय आदित्याय त्रयोदश स्नानानि नमः ॥ (अब लाजा गन्ध वय कुठ ऐल शङ्खफूल केसर अगुरु और कर्पूर यह आठ द्रव्य दुर्गा के स्नान पर एकठा करना, "गन्ध, केसर" ये दो गिनती में एक की रख के आठ द्रव्य है ॥) लाजागन्धवचः कुष्ठं वालुकं शङ्खपुष्पकम् । कुङ्कुमागुरुकर्पूरं स्नाने देव्याः प्रकल्पयेत् ॥ (स्नान

देना) जातवेदसे सुनवाम सोममरातीं यतो निदहाति वेदः अ
स नः पर्षदतिदुर्गाणि विश्वा नावेव सिन्धुं दुरितात्यग्निः
भगवत्यै अमायै ८ सहस्रनाम्न्यै देव्यै भवान्यै अष्टौ स्नानानि
नमः ॥ (शङ्खको स्नान) अग्निर्ऋषिः पवमानः पाञ्चजन्य
पुरोहितः । तमीमहे महागयम् ॥ पाञ्चजन्याय शङ्खाय स्ना
नमः ॥ (घण्टा को स्नान) कयानश्चित्र आभुवदूती सदा वृध
सखा । कया शचिष्ठया वृता ॥ देवदूत्यै घण्टाभगवत्यै स्ना
नमः ॥ (अब यथाकाल सन्ध्योपासना का "ब्रह्म तृप्यतां" इ
तर्पण करके) ततो देवर्षिपितृतर्पणम् ॥ ॐ नमो देवेभ्य
"कण्ठोपवीती" स्वाहा ऋषिभ्यः "अपसव्येन" स्वधा पितृभ्य
"सव्येन" आब्रह्मस्तम्बपर्यन्तं ब्रह्माण्डं सचराचरं । जगत्तृप्यत
तृप्यतु तृप्यतु एवमस्तु ॥ (सफा पानी से मन्त्रगुडक करना, या
स्नानद्रव्यों की गलाजत हठना)। तद्विष्णोः परमं पदं सदा पश्य
न्ति सूरयः। दिवीव चक्षुराततम् ॥ तद्विप्रासो विपन्यवो जागृ
वांसः समिन्धते । विष्णोर्यत्परमं पदम् ॥ भगवते वासुदेवा
८ । भवाय देवाय ८ विनायकाय ह्रां ह्रीं सः सूर्याय ८ भगवत
अमात्यै ८ सहस्रनाम्न्यै देव्यै भवान्यै विष्णुपञ्चायतनदेवताभ्य
मन्त्रगुडकं परिकल्पयामि नमः ॥ (बाहे हाथ के वीच में अक्ष
व पानी रख के उससे देवों की नीराजना "याने" आलत निका
के बाहे कन्दे पर से फैंकना) ॐ प्रत्यग्ने हरसाहरः शृणीहि वि
श्वतः प्रति । यातुधानस्य रक्षसो बलं विरुज वीर्यम् ॥ (इत्या
रात्रिका ॥ (अब देवों के पैरो का पानी आंखों पर मलना) त
वां वास्तन्युश्मसि गमध्यै यत्र गावो भूरिशृङ्गा अयासः

अत्राह तदुरुगायस्य वृष्णः परमं पदमवभाति भूरि ॥ इति पवित्रस्पर्शनम् ॥ (अब पानी तिलक गोमतीचक्र शङ्ख तुलसीदल घण्टा सालिग्रामशिला और ताम्रपात्र, यह आठ वस्तु चरणामृते के अङ्ग हैं। याने यथायोग्य ताम्रपात्र में गोमतीचक्र व सालिग्राम, चन्दनतिलक और तुलसीफूलयुक्त रख के, और विष्टरयुक्त शंख में पानी रखना) ॥ उदकं चन्दनं चक्रं शङ्खश्च तुलसीदलम्। घण्टा शिला ताम्रपत्रमष्टाङ्गं चरणामृतम् ॥ (अब घण्टाशब्द समेत शङ्ख से पानी डालना) ॐ तद्विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरयः। दिवीव चक्षुराततम् ॥ तद्विप्रासो विपन्यवो जागृवांसः समिन्धते। विष्णोर्यत्परमं पदम् ॥ भगवते वासुदेवाय ८ लक्ष्मीसहिताय नारायणाय चरणामृतं गृह्णामि नमः॥ (सिरको छिडकना) शिरसा धारयाम्यहम् ॥ आपो हिष्ठा मयोभुवस्ता न ऊर्जे दधातन। महे रणाय चक्षसे ॥ यो वः शिवतमो रसस्तस्य भाजयते हनः। उशतीरिव मातरः ॥ तस्मा अरङ्गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ। आपो जनयथा च नः ॥ (विच्छाने जगाह फूल विच्छाना) आसनाय नमः पद्मासनाय नमः गरुडासनाय नमः वृषभास० मूषकास० सप्ताश्वास० सिंहासनाय नमः शतदलपद्मा० सहस्रदलपद्मासनाय नमः ॥ (विच्छौने पर मार्जित देवों को गन्ध फूल से अनुलेपन कर के बिछाना) किमासनं ते गरुडासनाय किं भूषणं कौस्तुभभूषणाय। लक्ष्मीकलत्राय किमस्ति देयं वागीश किं ते वचनीयमस्ति ॥ (यथाकाल स्तोत्र पढ के) रथे अक्षेषु वृषभस्य वाजे वाते जन्ये वरुणस्य शुष्मे। इन्द्रं या देवी सुभगा जजान सेयम-

गाद्वर्चसा संविदाना । विष्णुपञ्चायतनदेवताभ्योऽनुलेपनं गृह्णामि नमः ॥ (वस्त्र पहनना) तं यज्ञं बर्हिषि प्रौक्षन्पुरुषं जातमग्रतः । तेन देवा अयजन्त साध्या ऋषयश्च ये ॥ युवा सुवासाः परिवीत आगात्स उ श्रेयान्भवति जायमानः । तन्धीरासः कवय उन्नयन्ति साध्यो मनसा देवयन्तः ॥ विष्णुपञ्चायतनदेवताभ्यो वस्त्रं नमः ॥ (जञू पहनना) तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः संभृतं पृषदाज्यम् पशूंस्तांश्चक्रे वायव्यानारण्यान्ग्राम्याश्च ये ॥ यज्ञोपवीतं परमं पवित्रं प्रजापतेर्यत्सहजं पुरस्तात् आयुष्यमग्र्यं प्रतिमुञ्च शुभ्रं यज्ञोपवीतं बलमस्तु तेजः ॥ यज्ञोपवीतमसि यज्ञस्य त्वा उपवीतेन उपनह्यामि ॥ विष्णुपञ्चायतनदेवताभ्यः यज्ञोपवीतं नमः ॥ (गन्ध चडाना) तस्माद्यज्ञात्सर्वहुत ऋचः सामानि जज्ञिरे । छन्दांसि जज्ञिरे तस्माद्यजुस्तस्मादजायत ॥ गन्धद्वारां दुराधर्षां नित्यपुष्टां करीषिणीम् । ईश्वरीं सर्वभूतानां तामिहोपह्वये श्रियम् ॥ भगवते वासुदेवाय० विष्णुपञ्चायतनदेवताभ्यः समालभनं गन्धं नमः ॥ (अक्षत व फूल चडाना) तस्मादश्वा अजायन्त ये के चोभयादतः । गावो ह जज्ञिरे तस्मात्तस्माज्जाता अजावयः ॥ पुष्पवतीः प्रसुवतीः फलिनीरफला वत । अश्वा इव सजित्वरीर्वीरुधः पारयिष्णवः ॥ "पूर्वे" नारायणाय नमः "दक्षिणे" पुण्डरीकाक्षायाय नमः "पश्चिमे" गोविन्दाय नमः "उत्तरे" मधुसूदनाय नमः "ऐशान्यां" विष्णवे नमः "आग्नेय्यां" जनार्दनाय नमः "नैर्ऋत्यां" पद्मनाभाय नमः "वायव्यां" वामनाय नमः ऊर्ध्वे वासुदेवाय नमः "अधरे" लोकनाथाय नमः "मध्ये" केशवाय

मः शङ्खाय नमः चक्राय नमः गदायै हलाय कौस्तुभाय नमः
यथाय विजयाय धात्र्यै शेषाय अयनद्वयाय "द्वारे" चण्डाय
उपचण्डाय ऋग्वेदाय यजुर्वेदाय सामवेदाय अथर्ववेदाय नमः
कृतयुगाय त्रेतायुगाय द्वापरयुगाय कलियुगाय ॐ भूर्लोकाय
ॐ भुवः लोकाय ॐ स्वर्लोकाय ॐ भूर्भुवः स्वर्लोकाय नमः
ॐ तद्विष्णोः० भगवते वासुदेवाय ८ लक्ष्मीसहिताय नारा-
यणाय नमः ॥ ॐ यो रुद्रो० भवायदेवाय नमः पार्वतीसहि-
ताय परमेश्वराय नमः। ॐ गणानान्त्वा० विनायकाय नमः
वल्लभासहिताय महागणेशाय नमः। ॐ चित्रन्देवानां० ह्रांह्रींसः
सूर्याय नमः ८ प्रभासहिताय आदित्याय नमः। ॐजातवेदसे०
भगवत्यै अमायै नमः कामायै नमः सहस्रनाम्न्यै देव्यै भवान्यै
नमः विष्णुपञ्चायतनदेवताभ्यः अर्घो नमः ॥ पुष्पंनमः (धूप
चढाना) यत्पुरुषं विदधुः कतिधा व्यकल्पयन् । मुखं किमस्य
कौ बाहू का ऊरू पादा उच्यते ॥ धूरसि धूर्व धूर्वन्तं योस्मा-
न्धूर्वति तं धूर्वय वयं धूर्वामस्तं च धूर्व । देवानामसि वह्नितमं
सस्नितमं पप्रितमं जुष्टतमं विष्णोः क्रमोस्याहुतमसि हविर्दानं
दृंहस्व स्वाहान्मित्रस्य त्वा चक्षुषा प्रेक्ष उरुत्वा वाताय। वस-
वस्त्वा धूपयन्तु गायत्रेण छन्दसाङ्गिरस्वत्। रुद्रास्त्वा धूपयन्तु,
त्रैष्टुभेन छन्दसाङ्गिरस्वत्, आदित्यास्त्वा धूपयन्तु जागतेन
छन्दसाङ्गिरस्वत्, विश्वे त्वा देवा वैश्वानरा धूपयन्तु आनुष्टु-
भेन छन्दसाङ्गिरस्वत्, इन्द्रस्त्वा धूपयतु, वरुणस्त्वा धूपयतु,
विष्णुस्त्वा धूपयतु ॥ विष्णुपञ्चायतनदेवताभ्यः धूपं परिकल्प-
यामि नमः ॥ (रत्नदीप चढाना) ब्राह्मणोस्य मुखमासीद्बाहू

राजन्यः कृतः। ऊरू तदस्य यद्वैश्यः पद्भ्यां शूद्रो अजायत।
तेजोसि शुक्रमसि ज्योतिरसि धामासि प्रियन्देवानामना
देवयजनं देवताभ्यस्त्वा देवताभ्यो गृह्णामि देवेभ्यस्त्वा
यज्ञेभ्यो गृह्णामि ॥ विष्णुपञ्चायतनदेवताभ्यः रत्नदीपं परिक
ल्पयामि नमः ॥ (चामर करना) देवस्य त्वा सवितुः प्रस
वेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामादधे ॥ जय नारायण
शिवयोर्लीलास्तुतिं पठित्वा विष्णुपञ्चायतनदेवताभ्यः चामरं परि
कल्पयामि नमः ॥ (छत्री चढाना) काण्डात्काण्डात्प्ररोहन्ती
परुषः परुषस्परि। एवा नो दूर्वे प्रतनु सहस्रेण शतेन च।
विष्णुपञ्चायतनदेवताभ्यः छत्रं परिकल्पयामि नमः ॥ (आईना
दिखाना) तच्चक्षुर्देवहितं पुरस्ताच्छुक्रमुच्चरत्। पश्येम शरदः
शतं जीवेम शरदः शतम्। विष्णुपञ्चायतनदेवताभ्यः आदर्शं
परिकल्पयामि नमः ॥ (तर्पण करना) एताभ्यो देवताभ्यो
धूपो नमः दीपो नमः ॥ (माफी मांगना हाथ जुड के) विष्णु
पञ्चायतनदेवतानामर्घ्यदानाद्यर्चनविधिः सर्वः परिपूर्णोस्तु
(त्रामपात्र में दूध घी शकर दही शहद जमा करके मधुपर्क चडाना)
चन्द्रमा मनसो जातश्चक्षोः सूर्यो अजायत। मुखादिन्द्रश्चाग्निश्च
प्राणाद्वायुरजायत ॥ हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे भूतस्य जातः
पतिरेक आसीत्। स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै देवाय
हविषा विधेम ॥ विष्णुपञ्चायतनदेवताभ्यः मात्रामधुपर्कं चा
निवेदयामि नमः ॥ (पुष्पाञ्जलि सिर पर चडाना) नाभ्या
आसीदन्तरिक्षं शीर्ष्णो द्यौः समवर्तत। पद्भ्यां भूमिर्दिशः
श्रोत्रात्तथा लोकानकल्पयत् ॥ विष्णुपञ्चायतनदेवताभ्यः कुसु

ाञ्जलिं समर्पयामि नमः ॥ (चार प्रक्रम देना) सप्तास्यास-
परिधयस्त्रिः सप्त समिधः कृताः । देवा यद्यज्ञं तान्वना अबध्न-
पुरुषं पशुम् ॥ ॐ नमो नारायणाय भगवन्प्रसीद ॥ ॥ इति
त्वारि प्रदक्षिणानि ॥ ॥ ध्येयं सदा परिभवघ्नमभीष्टदोहं तीर्था-
पदं शिवविरिञ्चिनुतं शरण्यम् । भृत्यार्तिहं प्रणतपाल भवा-
ब्धिपोतं वन्दे महापुरुष ते चरणारविन्दम् ॥ १ ॥ त्यक्त्वा
सुदुस्त्यजसुरेप्सितराज्यलक्ष्मीं धर्मिष्ठ आर्यवचसा यदगादर-
ण्यम् । मायामृगं दयितयेप्सितमनुधावद्वन्दे म० ॥ २ ॥ श्री-
वत्सरोरुहयवाङ्कुशचक्रचापमत्स्याङ्कितं नवविलोहितपल्लवाभम् ।
लक्ष्म्यालयं परममङ्गलमात्मरूपं वन्दे० ॥ ३ ॥ वृन्दावनान्त-
मगादनु गोकुलानां सञ्चार्य सर्वपशुभिः स्वविवृद्धिकामी ।
ञ्चिन्तयदगगुरोर्मृगपक्षिणां यद्वन्दे० ॥ ४ ॥ यद्गोपिका विरह-
ाग्निपरीतदेहास्तत्स्तनेषु विजहुः परिरभ्य तापम् । रासे तदी-
कुचकुङ्कुमपङ्कलिप्तं वन्दे० ॥ ५ ॥ कालीयमस्तकविघट्टनद-
मस्य मोक्षेप्सुभिर्विरहदीनमुखाभिराराात् । तत्पतिभिः स्तुतम-
षनिकामरूपं वन्दे० ॥ ६ ॥ ज्ञानालयं श्रुतिविमृग्यमनादि-
र्च्यं ब्रह्मादिभिर्हृदि विचिन्त्यमगाधबोधैः । संसारकूपपतितो-
तरणावलम्बं वन्दे० ॥ ७ ॥ येनाङ्कपालवपुषः स्तनपानबुद्धे-
त्वदङ्घ्रिणाहतमऽनो विपरीतचक्रम् । विध्वस्तभाण्डमपतद्भुवि-
ोपमूर्तेर्वन्दे महापुरुष ते चरणारविन्दम् ॥ ८ ॥ इत्यष्टकं पठति
ः परमस्य पुंसो नारायणस्य निरयार्णवतारणस्य । सर्वासि-
ाशु हृदये कुरुते मनुष्यः संप्राप्य देहविलयं लभते च मोक्षम्
॥ ९ ॥ (अष्टाङ्गप्रणाम देना) उभाभ्यां जानुभ्यां पाणिभ्यां

शिरसा उरसा वचसा मनसा नमस्कारं करोमि नमः ॥ (तर्प
पानीसे करना । याने किसी तराह हीनता की माफी मांगकर पूर्ण
मांगना) अन्नं नमः अन्नं नमः, आज्यमाज्यं अद्यदिने अ
यथासङ्कल्पात्सिद्धिरस्तु अन्नहीनं क्रियाहीनं विधिहीनं द्रव्य
हीनं मन्त्रहीनं च यद्गतं तत्सर्वमच्छिद्रं सम्पूर्णमस्तु एवमस्तु
(अर्घा का पानी हाथ से वापस करना) शन्नो देवीरभिष्टय आपो
भवन्तु पीतये, शंय्योरभिस्रवन्तु नः ॥ (उस से अपोशा
देना) विष्णुपञ्चायतनदेवताभ्यः अपोशानं नमः आचमनी
नमः ॥ (और भी उलटाई हुई अर्घा के पानी में यथासम्भ
दक्षिणा पाना) पुनः, शन्नो देवी० । (दक्षिणा देना) विष्णुप
ञ्चायतनदेवताभ्यः दक्षिणायै तिलहिरण्यरजतनिष्कर्षं ददानि
(और भी पैसा कुछ देना) एता देवताः सदक्षिणान्नेन प्रीयन्ता
प्रीताः सन्तु ॥ (नैवेद्य निवाजना) अमृतीशमुद्रयाऽमृतीकृत
अमृतमस्तु अमृतायतां नैवेद्यम् ॥ सावित्राणि सावित्रस्य देव
त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामाद
भगवते वासुदेवाय ८ लक्ष्मीसहिताय नारायणाय, भव
देवाय ८ पार्वतीसहिताय परमेश्वराय, विनायकाय ८ वल्लभा
सहिताय श्रीमहागणेशाय, ह्रांह्रींसः सूर्याय, सप्ताश्वाय
प्रभासहिताय आदित्याय, भगवत्यै अमायै ८ सहस्रनाम
देव्यै भवान्यै विष्णुपञ्चायतनदेवताभ्यः ॐ नमो नैवे
निवेदयामि नमः ॥ (योगिनियों को बल देना) आकाशमा
तृभ्यो बलिं नमः, समालभनं गन्धो नमः, अर्घो नमः, पु
नमः (देवों को बल देना) विष्णुपञ्चायतनदेवताभ्यः ब

मर्पयामि नमः (क्षेत्रपालों को बल देना) क्षां क्षेत्राधिपत-
ऽन्नं नमः । रां राष्ट्राधिपतयेऽन्नं नमः ॥ सर्वाभयवरप्रद मयि
ष्टिं पुष्टिपतिर्दधातु ॥ (दो फूल देवों को चडाना) ॐ
द्विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरयः । दिवीव चक्षुरात-
म् ॥ १ ॥ तद्विप्रासो विपन्यवो जागृवांसः समिन्धते ।
विष्णोर्यत्परमं पदम् ॥ २ ॥ (इहां नित्यकर्म जप वगैरा करके,
वों को विसर्जन करना, याने अक्षत दो दर्भकाण्ड हाथमें रख के
क्सत करना) ततो जपादि कृत्वा ॥ ॐ भूः पुरुषं विसर्जयामि
मः, ॐ भुवः पुरुषं विसर्जयामि नमः, ॐ स्वः पुरुषं विस-
र्जयामि नमः ॐ भूर्भुवः स्वः पुरुषं विसर्जयामि नमः॥ ३ ॥
ॐ भूर्भुवः स्वस्तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि, धियो
यो नः प्रचोदयात् ॥ ३ ॥ नमोस्त्वनन्ताय सहस्रमूर्तये सहस्र-
पादाक्षिशिरोरुबाहवे । सहस्रनाम्ने पुरुषाय शाश्वते सहस्रकोटी-
युगधारिणे नमः ॥ ३ ॥ वासुदेवाय विद्महे लक्ष्मीनाराय-
णाय धीमहि, तन्नो विष्णुः प्रचोदयात् ॥ ३ ॥ जितं ते पुण्ड-
रीकाक्ष नमस्ते विश्वभावन । नमस्तेस्तु हृषीकेश महापुरुष
पूर्वज ॥ ३ ॥ ॐ नमः कारणवामनाय गोब्राह्मणहिताय च ।
जगद्धिताय कृष्णाय गोविन्दाय नमो नमः ॥ ३ ॥ विश्वरू-
पाय विद्महे विष्वक्सेनाय धीमहि, तन्नो विष्णुः प्रचोदयात्
॥ ३ ॥ नरसिंहाय विद्महे नरकोत्तारणाय धीमहि, तन्नो विष्णुः
प्रचोदयात् ॥ ३ ॥ ॐ तत्पुरुषाय विद्महे महादेवायधीमहि,
तन्नोरुद्रः प्रचोदयात् ॥ ३ ॥ ॐ तत्पुरुषायविद्महे वक्रतुण्डाय
धीमहि, तन्नो दन्ती प्रचोदयात् ॥ ३ ॥ भास्कराय विद्महे

सहस्ररश्मये धीमहि, तन्नः सूर्यः प्रचोदयात् ॥ ३ ॥ सुभगा
विद्महे काममालिन्यै धीमहि, तन्नो दुर्गा प्रचोदयात् ॥ ३
ॐ तत्सद्ब्रह्माऽद्य तावत्तिथावद्य अमुकमासस्य अमुकपक्ष
तिथावमुकायां, भगवतः वासुदेवस्य ८ लक्ष्मीसहितस्य नार
यणस्य, भवस्य देवस्य ८ पार्वतीसहितस्य, परमेश्वरस्य, विन
यकस्य ८ वल्लभासहितस्य श्रीमहागणेशस्य, ह्रां ह्रींसः सूर्यस्य
प्रभासहितस्य आदित्यस्य, भगवत्याः अमायाः ८ सहस्रनाम्न्य
देव्याः भवान्याः विष्णुपञ्चायतनदेवतानां, आत्मनो वाङ्मन
कायोपार्जितपापनिवारणार्थं श्रीविष्णुप्रीत्यर्थं विष्णुपञ्चायत
पूजनमच्छिद्रं सम्पूर्णमस्तु एवमस्तु ॥ (यवा समेत पानी
तर्पण करना) एताभ्यो देवताभ्यः यवोदकं नम उदकतर्प
नमः ॥ (प्रार्थना करना) आज्ञा मे दीयतां नाथ नैवेद्यस्या
भक्षणे । शरीरयात्रासिद्ध्यर्थं भगवन्क्षन्तुमर्हसि ॥ आपन्नो
शरण्योसि सर्वावस्थासु सर्वदा । भगवंस्त्वां प्रपन्नोसि रक्ष
शरणागतम् ॥ २ ॥ ध्येयः सदा सवितृमण्डलमध्यवर्ती नार
यणः सरसिजासनसन्निविष्टः । केयूरवान्कनककुण्डलवान्कि
रीटी हारी हिरण्मयवपुर्धृतशङ्खचक्रः ॥ यद्बाल्ये यच्च कौमा
यद्यौवने कृतं मया । वयःपरिणतौ यच्च यच्च जन्मान्तरेषु च
कर्मणा मनसा वाचा यत्पापं समुपार्जितम् । तन्नाराय
गोविन्द क्षमस्व गरुडध्वज । नीलोत्पलदलश्यामः प्रफुल्लजल
क्षणः । जलशायी जगद्योनिः प्रीयतां मम केशवः ॥ भक्ति
कृष्णे मतिर्धर्मे शक्तिस्त्यागे रतिः श्रुतौ । दया सर्वेषु भूते
स्यान्मे जन्मनि जन्मनि ॥ देव प्रपन्नार्तिहर प्रसादं कुरु केशव

अवलोकनदानेन भूयो मा दा भवव्यथाम् ॥ हा नाथ हा रमानाथ व्रजनाथार्थिनाशन । मग्नमुद्धर गोविन्द मां दीनं सङ्कटार्णवात् ॥ (शिवजी को) आकर्णयाशु कृपणस्य वचांसि सम्यक् लब्धोसि नाथ बहुभिर्ननु जन्मवृन्दैः ॥ अद्य प्रभो यदि दयां कुरुषे न मे त्वं त्वत्तः परं कथय कं शरणं व्रजामि ॥ नमः शिवाय निःशेषक्लेशप्रशमशालिने । त्रिगुणग्रन्थिदुर्भेदभवबन्धविभेदिने ॥ (गणेशको) वक्रतुण्ड महाकाय कोटिसूर्यसम प्रभो । अविघ्नं कुरु मे देव सर्वकार्येषु सर्वदा ॥ सर्गारम्भेप्यजाताय बीजरूपेण तिष्ठते । धात्रा कृतप्रणामाय गणाधिपतये नमः ॥ (सूरजको) जातवेदप्रकाशाय ज्योतीरूप सनातन । सप्ताश्वरथवाहाय भास्कराय नमो नमः ॥ अपरः शरणं नास्ति त्वमेव शरणं मम । तस्माच्छरण्यभावेन रक्षरक्ष दिवाकर ॥ (दुर्गाको) शब्दब्रह्ममये स्वच्छे देवि त्रिपुरसुन्दरि । यथाशक्ति जपं पूजां गृहाण परमेश्वरि ॥ दुर्गे स्मृता हरसि भीतिमशेषजन्तोः स्वस्थैः स्मृता मतिमतीव शुभां ददासि । दारिद्र्यदुःखभयहारिणि का त्वदन्या सर्वोपकारकरणाय दयार्द्रचित्ता ॥ यदक्षरपदभ्रष्टं मात्राहीनं च यद्गतम् । मया दासेन विज्ञप्तं क्षम्यतां परमेश्वर ॥ (अष्टाङ्ग प्रणामदेना) उभाभ्यां जानुभ्यां पाणिभ्यां शिरसा उरसा वचसा मनसा च नमस्कारं करोमि नमः ॥ (तर्पण करना) नमो ब्रह्मणे नमो अस्त्वग्नये नमः पृथिव्यै नम ओषधीभ्यः । नमो वाचे नमो वाचस्पतये नमो विष्णवे बृहते कृणोमि । इत्येतासामेव देवतानां सार्ष्टितां सायुज्यं सलोकतां सामीप्यमाप्नोति य एवं विद्वान् स्वाध्यायमधीते ॥ (माफी मांगना) यज्ञेन यज्ञमय-

जन्त देवास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् । ते ह नाकं महिमानः सचन्त यत्र पूर्वे साध्याः सन्ति देवाः ॥ (चरणामृत भागियों को देना) बलिर्विभीषणो भीष्मः प्रह्लादो नारदः शुकः । षडेते वैष्णवश्रेष्ठा गृह्णन्तु चरणोदकम् ॥ ॐनमोदेवेभ्यः "कण्ठोपावीती" स्वाहा ऋषिभ्यः "अपसव्येन" स्वधा पितृभ्यः "सव्येन" आ ब्रह्मस्तम्भपर्यन्तं ब्रह्माण्डं सचराचरं जगत्तृप्यतु तृप्यतु तृप्यतु एवमस्तु ॥ (और फूल चडाना) पाद्यं किं भवते भवेत्सुरसरित्पादोदकाय प्रभो को दीपस्तरणीक्षणाय गरुडारूढाय किंचासनम् । किं भोज्यं जगदन्नदाय वसनं किं दिव्यवासोभृते किं स्तोत्रं निगमागमाय तदलं बद्धो मयैकाञ्जलिः ॥ (विज्ञप्ति करना) पूजितोसि मया भक्त्या भगवन्कमलापते । सलक्ष्मीको मम स्वान्तं विश विश्रान्तिहेतवे ॥ (चरणामृत हाथसे पीना) चरणं पवित्रं विततं पुराणं येन पूतस्तरति दुष्कृतानि । तेन पवित्रेण शुद्धेन पूता अतिपात्मानमरातिं तरेम । लोकस्य द्वारमर्चिष्मत्पवित्रं ज्योतिष्मद्भ्राजमानं महस्वत् । अमृतस्य धारा बहुधा दोहमानं चरणं नो लोके सुधितां दधातु ॥ ॥ देवदेव महादेव शङ्खचक्रगदाधर । देहि विष्णो! ममानुज्ञां पादोदकनिषेवणे ॥ अकालमृत्युहरणं सर्वव्याधिनिवारणम् । विष्णुपादोदकं पीत्वा पुनर्जन्म न विद्यते ॥ अच्युतानन्त! गोविन्द नामोच्चारणभेषजात् । नश्यंति सकला रोगाः सत्यं सत्यं वदाम्यहम् ॥ शरीरे जर्जरीभूते व्याधिग्रस्ते कलेवरे । औषधं जाह्नवीतोयं वैद्यो नारायणो हरिः ॥ ॥ इति विष्णुपञ्चायतनपूजाविधिः ॥

अथ गणेशस्तोत्रम् ॥

श्रीगणेशाय विश्वेशवैभवाद्भुतकेतवे ।
नमो निर्विघ्नमारब्धकार्यनिर्वाहहेतवे ॥

बिभ्रद्दक्षिणहस्तपद्मयुगले दन्ताक्षसूत्रे शुभे वामे मोदकपूर्णपात्रपरशू नागोपवीती त्रिदृक् । श्रीमान्सिंहयुगासनः श्रुतियुगे शङ्खौ वहन्मौलिमान्दिश्यादीश्वरपुत्र एष भगवांल्लम्बोदरः शर्म नः ॥ वन्दे वराभयपिनाककपालशूलखट्वाङ्गहस्तमसुरान्तकरं त्रिनेत्रम् । भीमं जटामुकुटिनं कमलासनस्थं काश्मीरवासमरुणं गजराजवक्त्रम् ॥ सिन्दूरकुङ्कुमहुताशनविद्रुमार्करक्ताब्जदाडिमनिभाय चतुर्भुजाय । हेरम्बभैरवगणेश्वरनायकाय सर्वार्थसिद्धिफलदाय नमः शिवाय ॥ ॥ मुख्यं द्वादशनामानि गणेशस्य महात्मनः । यः पठेत्तु शिवोक्तानि स लभेत्सिद्धिमुत्तमाम् ॥ प्रथमं वक्रतुण्डं तु चैकदन्तं द्वितीयकम् । तृतीयं कृष्णपिङ्गं तु चतुर्थं तु कपर्दिनम् ॥ लम्बोदरं पञ्चमं तु षष्ठं विकटमेव च । सप्तमं विघ्नराजेन्द्रं धूम्रवर्णं तथाष्टमम् ॥ नवमं भालचन्द्रं तु दशमं तु विनायकम् । एकादशं गणपतिं द्वादशं मन्त्रनायकम् ॥ पठते शृणुते यस्तु गणेशस्तवमुत्तमम् । भार्यार्थी लभते भार्यां धनार्थी विपुलं धनम् । पुत्रार्थी लभते पुत्रं मोक्षार्थी परमं पदम् ॥ इच्छाकामं तु कामार्थी धर्मार्थी धर्ममक्षयम् ॥ सुमुखश्चैकदन्तश्च कपिलो गजकर्णकः । लम्बोदरश्च विकटो विघ्नराजो गणाधिपः ॥ धूम्रकेतुर्गणाध्यक्षो भालचन्द्रो गजाननः । द्वादशैतानि नामानि गणेशस्य महात्मनः । यः पठेच्छृणुयाद्वापि स लभेत्सिद्धिमुत्त-

माम् । विद्यारम्भे विवाहे च प्रवेशे निर्गमे तथा । सङ्ग्रा
संकटे चैव विघ्नस्तस्य न जायते ॥ शुक्लाम्बरधरं विष्णुं शशि
वर्णं चतुर्भुजम् । प्रसन्नवदनं ध्यायेत्सर्वविघ्नोपशान्तये ॥ अभि
प्रेतार्थसिद्ध्यर्थं पूजितो यः सुरैरपि । सर्वविघ्नच्छिदे तस्मै गणा
धिपतये नमः ॥ चिदचित्पदगम्भीरं गमागमपदोज्झितम् ।
गहनाकाशसंकाशं वन्दे देवं गणेश्वरम् ॥ श्रीसनत्कुमार उवाच ।
शङ्कराद्ब्रह्मणा प्राप्तं पद्मयोनेर्मया प्रभो । तदहं कीर्तयिष्यामि
स्तोत्रं परमदुर्लभम् ॥ चतुर्थ्यां षष्ठ्यां चाष्टम्यां चतुर्दश्यां विशे
षतः । पूजयेत्तु गणाध्यक्षं श्रद्धाभक्तिसमन्वितः ॥ अर्घैः पुष्पै
स्तथा धूपैर्दीपैर्माल्यैश्च चामरैः ॥ वस्त्रैः कुण्डलकेयूरैर्मौलिभि
वितानकैः । भक्ष्यैर्भोज्यैरपूपैश्च मत्स्यैर्मांसैश्च मोदकैः । प
नकैः फलमूलैश्च होमैर्मन्त्रादिभिस्तथा ॥ गङ्गाह्रदे तु [1]गाङ्गे
श्रीशैले तु [2]गणेश्वरम् । वाराणस्यां [3]गजमुखं गयायां [4]टङ्कधारि
णम् ॥ प्रयागे तु [5]गणाध्यक्षं केदारे [6]विकटाननम् । [7]लम्बोद
कुरुक्षेत्रे नैमिषे च [8]मदोत्कटम् ॥ [9]जम्बुकं दण्डकारण्ये [10]लोके
हिमवद्गिरौ । [11]विष्वक्सेनं तु विन्ध्याद्रौ मलये [12]हेमकुम्भकम्
[13]नायकं पुष्करद्वीपे [14]विघ्नेशं शाल्मलौ स्थितम् । इलावृते [15]विश्व
हरिवर्षे [16]घटोदरम् ॥ [17]त्रिनेत्रं सिंहलद्वीपे श्वेतद्वीपे च [18]वामनम्
उज्जयिन्यां च [19]लम्बोष्ठं मागधे [20]शूर्पकर्णकम् ॥ सौराष्ट्रे [21]वरदं नि
काश्मीरे [22]भीमरूपिणम् । सिन्धुसागरयोर्मध्ये स्थितं मन्त्र
[23]नायकम् ॥ [24]हर्यक्षं यक्षभवने कैलासे [25]परमेश्वरम् । [26]सुमेरुं न
गभवने मैनाके [27]पद्मपाणिकम् । [28]महायोगं महेन्द्रे च सह्ये व
[29]राहरूपिणम् । [30]महोदरं च लुम्पायां चम्पायां [31]शिखिवाहनम्

पाशहस्तं त्रिकूटे च मलये सर्वसिद्धिदम् ॥ वल्लभमग्निगुहायां
च पाटले सिंहवाहनम् । पौण्ड्रे रौद्रमुखं चापि कलापिग्रामके
जयम् ॥ मेरुपृष्ठे कामरूपं नन्दनं नन्दने वने । विजयं वै गन्ध-
वने देवदारुवने गणम् ॥ आर्तानां विघ्नहरणं गङ्गासागरस-
ङ्गमे । महापथे विरूपाक्षं चित्रकूटे महाननम् ॥ दुर्जयं यमु-
नातीरे स्तम्भनं गन्धमादने । अम्बरीशं भद्रवटे मोहनं हस्ति-
नापुरे ॥ किष्कन्दायामुग्रकेतुं लङ्कायां तु विभीषणम् । कलिङ्गे
वरुणं चैव गान्धारे भुजगोत्कटम् ॥ अमरेशं तु खारेषु
चीनेषु त्रिशिखायुधम् । वज्रहस्तं कौसलेषु दाक्षिणात्येषु लो-
हितम् ॥ शूलोद्यतकरं चैव मध्यदेशे च संस्थितम् । उत्तरे
चारुवक्त्रं च पूर्वदेशेऽपराजितम् ॥ एकदंष्ट्रं पश्चिमाब्धौ वरिष्ठं
कुरुदेशगम् । सुवर्णगर्भं विघ्नेशं नदीनां सङ्गमे स्थितम् ॥ गि-
रिसन्धिषु विज्ञेयं हिरण्यकवचाभिधम् । सुमुखं नागरन्ध्रेषु
नर्मदायां च षड्भुजम् ॥ महापुर्यां महामायं भद्रकर्णह्रदे
शिवम् । गोकर्णे गजकर्णं च कान्यकुब्जे वराननम् ॥ पद्मासनं
कामरूपे श्रीमुखं सर्वतः स्थितम् । वेदवेदाङ्गशास्त्रेषु पूजयेद्ब्रह्म-
णस्पतिम् । द्वासप्ततिस्तु स्थानानि नाम्नामद्भुतकर्मणाम् । नित्यं
प्रभातकाले तु चिन्तयेद्गणनायकम् । एतत्स्तोत्रं पवित्रं च
मङ्गल्यं पापनाशनम् । शस्त्रखर्खोटवेतालयक्षरक्षोभयापहम् ।
चौरारण्यभयव्याघ्रव्याधिदुर्भिक्षनाशनम् । कृत्यादिमाया-
शमनं सर्वशत्रुविमर्दनम् । त्रिसन्ध्यं यः पठेन्नित्यं स सर्वसि-
द्धिभाग्भवेत् । गणेश्वरप्रसादेन लभते शाङ्करं पदम् ॥ इति
श्रीगणेशस्तोत्रं सम्पूर्णम् ॥

अथ सरस्वतीस्तुतिः ॥

ॐङ्कार आरिप्सितकार्यसिद्धेर्बुद्धेः प्रचाराय परः प्रकारः।
निर्धूततत्तद्विषयप्रमादः श्रीशारदाया जयति प्रसादः १ ह्रीते-
यां वीक्ष्य मुखे मुरारेरुरःस्थिता श्रीर्भ्रमते जगत्सु। सरस्वती
सा स्वत एव तुष्ट्या विचारहेतोश्चिरमाविरास्ताम् २ ऐश्वर्य-
बीजं परमेश्वरस्य विश्वैककर्तुस्तमसां विघाति। वाग्दैवतं वा-
ङ्मनसातिगं तत् परं महो मे स्फुरतां पुरस्तात् ३ ह्रीते इवा-
ऽस्तां विभवेन यस्या इच्छाक्रिये नित्यमनुप्रवृत्ते। तत्तत्स्वरूप-
प्रतिपत्तिहेतुः सा ज्ञानशक्तिर्मयि सन्निधत्ताम् ४ ॐका-
एवाभित आत्तशक्तिर्यद्वीजमन्तर्धृतिवद्विभाति। उद्भिद्य चिरं
स्वरसेन सिक्ता सा वाग्लता मे फलतादऽभीष्टम् ५ सर्वः
प्रपञ्चस्त्रिजगद्विधातुर्विना यदाभासमऽसन्निवाऽस्ते। सारस्वतं
तत्परमं महो मे हृद्व्योमगं सन्तमसं हिनस्तु ६ रक्षातिरूक्षा अ-
मराक्षसेभ्यः शिक्षाधिगन्तुं परमार्थतत्त्वम्। भिक्षापरानन्दम-
यीह साक्षात्सा ख्यातिमायातु सरस्वती मे ७ स्वच्छीकृते यच्च-
रणाब्जरेणुविमर्शनैर्हृन्मुकुरे विभाति। सत्सम्मुखीनं खलु
सर्वतत्त्वं सरस्वती शाश्वतमाविरास्ताम् ८ तैस्तैरनेकैः कविता
सखेलमऽनेलमूकैरपि यत्प्रपद्ये। तद्वैभवं यत्सुरसस्य सैषा वा-
ग्देवता दर्शयताद्विमर्शान् ९ नश्यन्ति यद्ध्यानवशादविद्या
विद्याऽनवद्या प्रतिभाति सद्यः। उद्द्योतयन्ती हृदयं मदीयं
सरस्वती शाश्वतमाविरास्ताम् १० मस्तूपमा वस्तुस्वधा कि-
मस्तु सचेतसां चर्वितयद्रसानाम्। सरस्वती सा स्वरसार्पणेन
स्वताश्चिरं तर्पयतां गिरं मे ११ ॐकारयुग्मं वृतिवद्धहस्त-

[1] मण्डं दधिभवं मस्त्वित्यमरः।

द्यस्या हि मायाद्वितयं तथान्तः । वाग्देवता सा फलताद्भीष्टं संसेविता कल्पलता बुधानाम् १२ सन्मानसाब्जस्थितिरऽक्ष-मालाविद्यासुधाकुम्भविपञ्चिपाणिः । चन्द्रावतंसाऽवतु हंस-याना मूर्ताप्यमूर्ता च सरस्वती नः १३ वाच्यानि साक्षादिह वाचकेषु संकेतयन्तीमभिधानवृत्तिम् । विभर्ति या पुस्तकमत्स्व-रूपां पुनातु सा वाङ्मयदेवताऽस्मान् १४ प्रयोजनाद्रूढिवशाच्च लोके द्विस्तच्चवताराः परिवर्तयन्ती । या लक्षणां धारयतेऽक्षमा-लामिषादहं नौमि सरस्वतीं ताम् १५ पदैरसङ्केतमऽलक्ष्य मेवं संव्यञ्जयन्तीं किमपि स्वरेण । या व्यञ्जनामेव विपञ्चिरूपां विभर्ति तां नौमि गिरामधीशीम् १६ शतैः श्रुतीनां पथिभि-र्ध्वनन्तीं गीतार्थसारोपनिषद्रहस्यम् । अध्यात्मविद्यामिव वाद-यन्तीं वीणां भवेन्मे शरणाय वाणी १७ या सच्चिदानन्दरसै-कसारं करे सुधाकुम्भनिभाद्वहन्ती । विश्वेश्वरं सिञ्चति सप्रपञ्चं सरस्वती साऽव्वतु मे हृदब्जम् १८ हंसः सदाऽनाहतनाद-रूपादुद्गत्वरो यां वहति स्वपक्षैः । वाग्वादिनी सा निजपाद-पद्मधूलीभरैर्भूषयतां मनो मे १९ ब्रह्मोदयस्थानमनादिसिद्धं पद्मं लसत्केसरसौरभाढ्यम् । यस्या निवासोस्ति सरस्वती सा स्वतःस्रुतैः सिञ्चतु चिद्रसैर्माम् २० मेधादयो यत्परिवारभूता ब्रह्मादिसेव्या निजकार्यसिद्ध्यै । विश्वेश्वरी सा स्वरसप्रवाहैः सर-स्वती सिञ्चतु हृत्सरोजम् २१ सञ्जीवनार्थं जगतां सुधांशुकलां किरीटे कलया बिभर्ति । हृतान्धकारा करुणाकटाक्षैः प्रत्यक्षल-क्ष्याऽस्तु सरस्वती सा २२ इति श्रीमदाराध्यतमराजानकाऽऽनन्द-कृतं सरस्वतीस्तोत्रम् ॥

---

१ हंसौ पातु सरस्वती नः इत्यपि पाठः ।

अथ राज्ञीकवचम् ॥

ॐ श्रीभैरव उवाच ॥ शृणु देवि प्रवक्ष्यामि राज्ञीकवचमुत्तमम् । त्रैलोक्यविजयं नाम दिव्यं भोगापवर्गदम् ॥ मूलमन्त्रमयं साध्यमष्टसिद्धिप्रदायकम् । सर्वैश्वर्यप्रदं लोके सर्वागमविनिश्चितम् ॥ पठनाद्धारणाद्देवि महापातकनाशनम् । महोत्पातप्रशमनं मूलविद्यामनोहरम् ॥ विरूपाक्षः शिवो देवि विष्णुर्नारायणो बली । ब्रह्मा पितामहो लोके जिष्णुर्गीर्वाणनायकः ॥ महोनिधिस्तथा सूर्यस्तारकाधिपतिः शशी । रत्नाकरश्च जलधिः शेषश्चानन्ततां गतः ॥ श्रीराज्ञ्याः कवचस्यास्य पठनाद्धारणात्सदा । बहुनोक्तेन किं देवि कवचस्यास्य धारणात् । मर्त्योऽप्यमर्त्यतां याति राज्ञीपदमवाप्नुयात् ॥ ऋषिरस्य महादेवि ब्रह्मा छन्द उदाहृतम् । गायत्रं देवता राज्ञी माया बीजमुदाहृतम् ॥ शरच्छक्तिः कीलकं च कामराजो महेश्वरि । भोगापवर्गसिद्ध्यर्थे विनियोगः प्रकीर्तितः ॥ अस्य श्रीमहाराज्ञीकवचमंत्रस्य, ब्रह्मा ऋषिः, गायत्रं छन्दः, श्रीमहाराज्ञी देवता, ह्रीं बीजं, सौः शक्तिः क्लीं कीलकं, आत्मनो० महाराज्ञीप्रीत्यर्थं पाठे विनियोगः । ध्यानम् ॥ ॐ लक्ष्मीर्मे शिरः पातु ह्रीं ललाटं सरस्वती । श्री बाला पातु मे नेत्रे त्र्यश्रं पातु श्रुती मम ॥ रां दुर्गा पातु नासां क्लीं मुखं पातु शारिका । सौः कण्ठं वैखरी पातु भं भुजं पातु मे शिवा ॥ गं हस्तौ पातु मे काली वं वक्षस्त्रिपुराऽवतु । षडश्रं पातु मे मध्यं वृत्तं पार्श्वौ ममावतु ॥ त्यै पृष्ठं पातु मे ब्राह्मी रां नाभिं पातु वैष्णवी । ज्यै गुदं पातु रुद्राणी ह्रीं कटिं अपराजिता ॥ स्वां कौमारी पातु जानू हां जङ्घेऽवतु चण्डिका

स्वाहा गुल्फौ च वाराही ओं पादौ नारसिंहिका ॥ विसारितं च यत्स्थानं यत्स्थानं नामवर्जितम् । तत्सर्वं पातु मे राज्ञी मूलविद्यामयी परा ॥ वासुकिः पूर्वतः पातु नीलनागोऽनलेऽवतु । तक्षको दक्षिणे पातु नैर्ऋते पद्मनायकः ॥ कार्कोटकः पश्चिमेऽव्याद्वायव्यां शंखपालकः । कुलिकश्चोत्तरे पातु शेष ईशानमण्डले । ब्राह्मी ब्राह्मे मुहूर्तेऽव्याद्दिनादौ वैष्णवी मम । रुद्राणी पातु मध्याह्ने सायं पात्वपराजिता ॥ निशादौ पातु कौमारी निशीथे चण्डिकावतु । निशान्ते पातु वाराही सर्वदा नारसिंहिका ॥ असिताङ्गः क्षितेः पातु पयसो रुरुभैरवः । चण्डो मां पवनात्पातु क्रोधेशः पातु माऽनलात् ॥ उन्मत्तः सोमतः पातु भीषणः सूर्यतोऽवतु । याजकाच्च कपालेशो व्योम्नः संहारकोऽवतु ॥ सदा समन्ततः पातु वपुर्वसुदलं मम । गुरवः पांतु सर्वत्र दिगीशः पातु सर्वतः ॥ वृत्तत्रयं पातु नित्यं धरा गेहं सदाऽवतु । श्रीचक्रं पातु भीतिभ्यो योगिन्यः पान्तु सर्वदा ॥ ऊर्ध्वं चाधः सदा पातु दिग्भ्यो राज्ञीश्वरः शिवः ॥ सर्वत्र सर्वदा सर्वं वपुर्भूतेश्वरोऽवतात् ॥ पादादिमूर्धपर्यन्तं वपुः सर्वत्र मेऽवतु । शिरसः पादपर्यन्तं राज्ञी पञ्चदशाक्षरी । इत्येवं कवचं राज्या मन्त्रगर्भं जयावहम् । त्रैलोक्यविजयं नाम दारिद्र्यभयनाशनम् ॥ सर्वरोगहरं साक्षात्सिद्धिदं पापनाशनम् । महाभयहरं देवि मूलविद्यामयं परम् ॥ परमार्थप्रदं नित्यं भोगमोक्षैककारणम् । यः पठेत्कवचं देवि रणे राजभये क्षणात् ॥ सङ्ग्रामेषु रिपुञ्जित्वा विजयी गृहमेष्यति । पठनात्कवचस्यास्य राजकोपः प्रशाम्यति ॥ द्यूते

धनं लभेद्द्युती श्मशाने सिद्धिमाप्नुयात् । त्रिवारं यः पठेद्रात्रौ
रेतःस्रावे महेश्वरि ॥ तस्य राज्ञी महाविद्या स्वप्नेऽभीष्टप्रदा
भवेत् । स्वयम्भूकुसुमैः शुद्धै रेतःस्तन्योभयाङ्कितैः ॥ रसैर्भूर्जे
लिखेद्वर्म रवौ प्रातर्महेश्वरि । चीरतन्तुभिरव्यक्तं लाक्षया वेष्टितं
तथा ॥ सुवर्णगुटिकान्तःस्थं पूजयेद्यन्त्रराजवत् । गुटिकैषा
महाविद्या राज्ञीमूर्तिरिवापरा ॥ मूलविद्यामयी देवि कुक्षिस्था
भोगदायिनी । पृष्ठस्था बलदा देवि कुक्षिस्था रोगनाशिनी ॥
सर्वार्थसाधनी लोके यथाभीष्टफलप्रदा । गुटिकेयं शुभा राज्य
न देया यस्य कस्यचित् ॥ इदं कवचमीशानि मूलविद्यामयं
परम् । सारस्वतप्रदं लक्ष्मीपुत्रपौत्रविवर्धनम् ॥ आयुष्करं पुष्टि
करं श्रीकरं च यशस्करम् । चतुःषष्ट्यादितन्त्राणां सारमादाय
वर्णितम् ॥ श्मशाने यः पठेत्सायं महाचीनक्रमेश्वरः । स
साधको महादेवि राज्ञीपुत्रो भविष्यति ॥ इदं ते मम स
र्वस्वं त्रैलोक्यविजयाभिधम् । कवचं मन्त्रगर्भं च गोपनीयं
स्वयोनिवत् ॥ इति श्रीरुद्रयामले तन्त्रे दशविद्यारहस्ये श्रीराज्ञीकवचं ॥

अथादित्यहृदयम् ॥

शतानीक उवाच । कथमादित्यमुद्यन्तमुपतिष्ठेद्द्विजोत्तम ।
एतन्मे ब्रूहि विप्रेन्द्र प्रपद्ये शरणं तव ॥ सुमन्तुरुवाच ॥ इद
मेव पुरा पृष्टः शङ्खचक्रगदाधरः । प्रणम्य शिरसा देवमर्जु
नेन महात्मना । कुरुक्षेत्रे पुरा घोरे प्रवृत्ते भारते रणे । देव
देवमुपस्थास्यन्नादित्यं लोकपूजितम् । कृताञ्जलिपुटो भूत्वा
पार्थः प्रोवाच केशवम् ॥ अर्जुन उवाच ॥ ज्ञानं तु सर्वशास्त्राणां
गुह्याद्गुह्यतरं परम् । मया कृष्ण परिज्ञातं वाङ्मयं सचराचरम्

रम् ॥ सूर्यस्तुतिमयं ज्ञानं वक्तुमर्हसि मेऽच्युत । भक्त्या पृ-
च्छामि देवेश कथयस्व प्रसादतः । सूर्यभक्तिं कथं कुर्यात्कथं
सूर्यस्य पूजनम् । तदहं श्रोतुमिच्छामि त्वत्तः कमललोचन ॥
श्रीभगवानुवाच । इन्द्राद्यैः सकलैर्देवैर्ब्रह्माद्यैः सचराचरैः । सर्वैः
प्रणम्यते देव आदित्यो न्यासपूर्वकम् ॥ यदादित्यगतं तेजस्त-
त्तेजो विद्धि मामकम् ॥ त्रिसन्ध्यं जपमानस्तु पूजयेद्दीप्तदी-
धितिम् । दारिद्र्यं नेक्षते सूर्यभक्तो जन्मनि जन्मनि ॥ अर्जुन
उवाच ॥ सूर्यभक्तिं करिष्यामि कथं सूर्यस्य पूजनम् । तदहं
श्रोतुमिच्छामि त्वत्प्रसादेन माधव ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ अस्मत्तो
यत्त्वया पृष्टमेकचित्तो भवार्जुन । तदहं संप्रवक्ष्यामि ह्यादिम-
ध्यावसानकम् ॥ श्रीअर्जुन उवाच ॥ नारायण सुरश्रेष्ठ पृच्छामि
त्वां महाशयम् । कथमादित्यमुद्यन्तमुपतिष्ठेत्सनातनम् ॥ श्री-
भगवानुवाच ॥ साधु साधु महाबाहो बुद्धिमानसि पाण्डव ।
यन्मां पृच्छस्युपस्थानं तत्पवित्रं विभावय । सर्वमङ्गलमाङ्गल्यं
सर्वपापप्रणाशनम् । सर्वरोगप्रशमनमायुरारोग्यवर्धनम् ।
अमित्रदमनं पार्थ संग्रामे जयवर्धनम् । वर्धनं धनपुत्राणामा-
दित्यहृदयं शृणु ॥ यच्छ्रुत्वा सर्वपापेभ्यो मुच्यते नात्र
संशयः । त्रिषु लोकेषु विख्यातं निःश्रेयसकरं परम् ॥ देवदेवं
नमस्कृत्य प्रातरुत्थाय चार्जुन । विघ्नान्यनेकरूपाणि नश्यन्ति
स्मरणादपि । तस्मात्सर्वप्रयत्नेन सूर्यमाराधयेत्सदा । आदित्य-
हृदयं नित्यं जप्यं तच्छृणु पाण्डव । यच्छ्रुत्वा मुच्यते जन्तु-
र्दारिद्र्यादाशु दुस्तरात् । लभते च महासिद्धिं कुष्ठव्याधिवि-
नाशिनीम् ॥ अस्मिन्मन्त्रे ऋषिश्छन्दो देवता शक्तिरेव च ।

सर्वमेव महाबाहो कथयामि तवाग्रतः ॥ मया ते गोपितं न्यास
सर्वशास्त्रप्रबोधितम् । तथा ते कथयिष्यामि मन्त्रमुत्तममेव च ॥
अस्य श्रीआदित्यहृदयस्तोत्रमन्त्रस्य, श्रीकृष्ण ऋषिः, अनुष्टुप् छन्दः,
श्रीसूर्यरूपो नारायणो देवता, हरितहयरथं दिवाकरमितिबीजं, ॐनमो
भगवते जितवैश्वानरजातवेदस इति शक्तिः, ॐनमो भगवते आदित्याय
तिकीलकं, "घृणिः सूर्यमादित्यमर्चयन्ति तद्ब्रह्म तप आपो ज्यो
तीरसोमृतं ब्रह्मभूर्भुवः स्वरों" इति मूलमंत्रः, आत्मनो वाङ्मनःक
योपार्जितपापनिवारणार्थं, अमुककामनासिद्ध्यर्थे सूर्यात्मनारायणप्रीत्य
पाठे वा जपे विनियोगः ॥ ॥ ॐह्रां अंगुष्ठाभ्यां नमः, ॐह्रीं त
नीभ्यां नमः, ॐह्रुं मध्यमाभ्यां नमः, ॐह्रैं अनामिकाभ्यां नमः, ॐ
कनिष्ठिकाभ्यांनमः, ॐह्रः करतलकरपृष्ठाभ्यांनमः ॥ ॥ ॐ
हृदयायनमः, ॐह्रीं शिरसे स्वाहा, ॐह्रूं शिखायै वषट्, ॐह्रैं कवच
य हुं, ॐह्रौं नेत्राभ्यां वौषट्, ॐह्रः अस्त्राय फट् ॥ ॐह्रांह्रींह्रूंह्रैंह्रौं
इति दिग्बंधः । प्राणायामः ॥ ध्यानं ॥ धवलाम्भोरुहारूढं दाडिम
कुसुमप्रभम् । स्फुरद्रत्नमहातेजोवृत्तमण्डलमध्यगम् । अंसा
क्तस्फुरच्छ्वेतसनालाब्जकरद्वयम् ! एकास्यं चिन्तयेद्भानुं द्विभु
रक्तवाससम् ॥ ध्येयः सदा सवितृमण्डलमध्यवर्ती नारा
यणः सरसिजासनसन्निविष्टः । केयूरवान्कनककुण्डलवान्कि
रीटी हारी हिरण्मयवपुर्धृतशङ्खचक्रः ॥ ॥ भास्वद्रत्नाढ्यमौलि
स्फुरदधररुचा रञ्जितश्चारुकेशो भास्वान्यो दिव्यतेजाः कर
मलयुतः स्वर्णवर्णः प्रभाभिः । विश्वाकाशावकाशाधरपतिशि
खरे भाति यश्चोदयाद्रौ सर्वानन्दप्रदाता हरिहरनमितः पा
मां विश्वचक्षुः ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ पूर्वमष्टदलं पद्मं प्र

वादिप्रतिष्ठितम् । मायाबीजं दलाष्टाग्रे यत्रमुद्धारयेदिति ॥ आदित्यं भास्करं भानुं रविं सूर्यं दिवाकरम् । मार्तण्डं तपनं चेति दलेष्वष्टेषु योजयेत् ॥ दीप्ता सूक्ष्मा जया भद्रा विभूतिर्विमला तथा । अमोघा विद्युता चेति मध्ये श्रीः सर्वतोमुखी ॥ सर्वतः सर्वगश्चैव सर्वकारणदेवता । सर्वेशं सर्वहृदयं नमामि सर्वसाक्षिणम् ॥ सर्वात्मा सर्वकर्ता च सृष्टिजीवनपालकः । हितः स्वर्गापवर्गश्च भास्करेश नमोस्तु ते ॥ प्रार्थना ॥ नमो नमस्तेऽस्तु सदा विभावसो सर्वात्मने सप्तहयाय भानवे । अनन्तशक्तिर्मणिभूषणेन ददस्व भुक्तिं मम मुक्तिमव्ययाम् ॥ ॥ अर्कं तु मूर्ध्नि विन्यस्य ललाटे तु रविं न्यसेत् । विन्यसेन्नेत्रयोः सूर्यं कर्णयोश्च दिवाकरम् । नासिकायां न्यसेद्भानुं वदने भास्करं न्यसेत् । पर्जन्यमोष्ठयुगले रसनायां विरोचनम् । सुवर्णरेतसं कण्ठे स्कन्दयोस्तिग्मतेजसम् । बाह्वोश्च पूषणं चैव मित्रं च पृष्ठतो न्यसेत् । अरुणं दक्षिणे हस्ते त्वष्टारं वामतः करे । हस्तावुष्णकरः पातु हृदयं पातु भानुमान् । उदरे तु यमं विन्द्यादादित्यं नाभिमण्डले । कट्यां तु विन्यसेद्धंसं रुद्रमूर्वोस्तु विन्यसेत् । जान्वोस्तु गोपतिं न्यस्येत्सवितारं तु जङ्घयोः । पादयोश्च विवस्वन्तं गुल्फयोश्च दिवाकरम् । बाह्यतश्च तमोध्वंसं भगमभ्यन्तरे न्यसेत् । सर्वाङ्गेषु सहस्रांशुं दिग्विदिक्ष्वभयं न्यसेत् ॥ एष आदित्यविन्यासो देवानामपि दुर्लभः । इमं भक्त्या न्यसेद्यस्तु स याति परमां गतिम् । कामक्रोधकृतात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः । सर्पादिभ्यो भयं नास्ति संग्रामेषु पथिष्वपि । रिपुसङ्कटकालेषु तथा चोरसमा-

शमे । त्रिसन्ध्यं यो जपेन्नित्यं महापातकनाशनम् । विस्फो
टकसमुत्पन्नं तीव्रज्वरसमुद्भवम् । शिरोरुङ्नेत्ररोगोत्थं सर्वव्या
धिविनाशनम् । कुष्ठरोगं तथा दद्रूरोगं च विविधामयाः
जप्यमानस्य नश्यन्ति भक्त्या शृणु त्वमर्जुन । आदित्यहृद
पुण्यमादित्यं भुवनेश्वरम् । आदित्यान्नापरो देवो ह्यादित्यो भु
नेश्वरः । आदित्यमर्चते ब्रह्मा शिवोप्यादित्यमर्चयेत् । यदादि
त्यगतं तेजो मम तेजस्तदर्जुन । आदित्यं ये प्रपश्यन्ति
मां पश्यन्त्यसंशयम् । त्रिसन्ध्यमर्चयेत्सूर्यं स्मरन्भक्त्या तु
नरः । न स पश्यति दारिद्र्यं पार्थ जन्मनि जन्मनि । इत्येत
त्कथितं पुण्यमादित्यहृदयं मया । यच्छ्रुत्वा मुच्यते पापात्
र्यलोकं स गच्छति । नमो भगवते तुभ्यमादित्याय विवस्वते
आदित्यः सविता सूर्यः खगः पूषा गभस्तिमान् । सुवर्ण
स्फटिको भानुः स्फुरितो विश्वतापनः । रविर्विश्वो महातेज
सुपर्णः सुप्रबोधकः । हिरण्यगर्भस्त्रिशिरास्तपनो भास्कर
रविः । मार्तण्डो गोपतिः श्रीमान् कृतज्ञश्च प्रतापवान् । तमि
स्रहा भगो हंसो नासत्यश्च तमोनुदः । शुद्धो विरोचनः केश
सहस्रांशुर्महाप्रभुः । विवस्वान्पूषणो मृत्युर्मिहिरो जामदग्न्य
जित् । घर्मरश्मिः पतङ्गश्च शरण्यो मित्रतापहः । दुर्विज्ञेयगति
शूरस्तेजोराशिर्महाशयः । शम्भुश्चित्राङ्गदो धौम्यो हव्यकव्य
फलप्रदः । अंशुमानुत्तमो देव ऋग्यजुः साम एव च । हरि
दश्वस्तमस्पारः सप्तसप्तिर्मरीचिमान् । अग्निगर्भोऽदितेः पुत्र
शम्भुस्तिमिरनाशनः । पूषा विश्वम्भरो मित्रः सुपर्णः सुप्र
तापवान् । आतपी मण्डली भास्वांस्तपनः सर्वतापनः । कृत

विश्वो महातेजाः सर्वरत्नमयोऽद्भुतः । अक्षरश्च क्षरश्चैव प्रभा-
करविभाकरौ । चन्द्रश्चन्द्राङ्गदः सौम्यो हव्यकव्यफलार्पकः ।
अङ्गारकोऽङ्गदोऽगस्त्यो रक्ताङ्गश्चाङ्गवर्धनः । बुद्धो बुद्धासनो
बुद्धिर्बुद्धात्मा बुद्धिवर्धनः । बृहद्भानुर्बृहद्भासो बृहद्धामा बृह-
स्पतिः । शुक्लाश्वः शुक्लरेताश्च शुक्लाङ्गः शुक्लभूषणः । शनि-
मान् शनिरूपश्च शनैर्गमनतत्परः । अनादिरादिरादित्यस्ते-
जोराशिर्महातपः । अनादिरादिरूपस्त्वमादित्यो दिक्पतिर्यमः ।
भानुमान्भानुरूपस्त्वं स्वर्भानुर्भानुदीप्तिमान् । धूमकेतुर्महाकेतुः
सर्वकेतुरनुत्तमः । तिमिराङ्गधरः शम्भुः स्रष्टा मार्तण्ड एवच ।
नमः पूर्वाय गिरये दक्षिणाय नमो नमः । उदीचे तु नमस्तुभ्यं
पश्चिमायै नमो नमः । नमः सहस्रांशुमते ह्यादित्याय नमो
नमः । नमः पद्मप्रबोधाय नमस्ते द्वादशात्मने । नमो विश्व-
प्रबोधाय नमो भ्राजिष्णुजिष्णवे । ज्योतिषे च नमस्तुभ्यं ज्ञा-
नार्काय नमो नमः । प्रदीप्ताय प्रगल्भाय युगान्ताय नमोनमः ।
नमस्ते होतृपतये पृथिवीपतये नमः । नमोङ्कारवषट्कारसर्वय-
ज्ञात्मने नमः । ऋग्वेदाय यजुर्वेदसामवेदात्मने नमः । नमो
हाटकवर्णाय भास्कराय नमोनमः । जयाय जयभद्राय हरि-
दश्वाय ते नमः । दिव्याय दिव्यरूपाय ग्रहाणां पतये नमः ।
नमः सन्मूर्तये तुभ्यं नमः कुरुकुलात्मने । नमस्त्रैलोक्यना-
थाय भूतानां पतये नमः ॥ नमः कैवल्यनाथाय नमस्ते दिव्य-
चक्षुषे । नमः कल्मषनाशाय नमस्ते शुचिहेतवे । त्वं ज्यो-
तिस्त्वं द्युतिर्ब्रह्मा त्वं विष्णुस्त्वं प्रजापतिः । त्वमेव रुद्रो
रुद्रात्मा वायुरग्निस्त्वमेव च । योजनानां सहस्रे द्वे द्वे शते द्वे

च योजने । एकेन निमिषार्धेन क्रममाण नमोस्तुते । नव
योजनानां च सहस्राणि च सप्ततिः । यावच्च घटिकाम
तावच्चलति भास्करः । ह्यर्बुदं च द्विकोटिं च द्विलक्षं द्विसह
कम् । द्विशतं योजनानां च भानुर्याति दिनेदिने । अग्रत
नमस्तुभ्यं पृष्ठतश्च सदा नमः । पार्श्वतश्च नमस्तुभ्यं नम
चास्तु सर्वदा । नमः सुरारिहन्त्रे च सोमसूर्याग्निचक्षुषे । न
दिव्याय व्योम्ने च सर्वतन्त्रमयाय च । नमो वेदान्तवेद्य
सर्वकर्मादिसाक्षिणे । नमो हरितवर्णाय सर्वमन्त्रमयाय च
अरुणो माघमासे तु सूर्यो वै फाल्गुने तथा । चैत्रमासे तु
दाङ्गो वैशाखे तपनो रविः । ज्येष्ठमासे तपेदिन्द्र आष
तपते रविः । गभस्तिः श्रावणे मासे यमो भाद्रपदे तथा
आश्विने स्वर्णरेतास्तु कार्तिके च दिवाकरः । मार्गशीर्षे त
न्मित्रः पौषे विष्णुः सनातनः । पुरुषस्त्वधिके मासे मा
धिक्ये तु कल्पयेत् । इत्येते द्वादशादित्याः काश्यपेयाः प्र
र्तिताः । उग्ररूपा महात्मानस्तपन्ते विश्वरूपिणः । धर्मा
काममोक्षाणां प्रस्फुटा हेतवो नृप । सर्वपापहरं चैवमादि
संप्रपूजयेत् । एकधा दशधा चैव शतधा च सहस्रधा । त
विश्वरूपेण सृजन्ति संहरन्ति च । एष विष्णुः शिवश्चैव ब्र
चैव प्रजापतिः । महेन्द्रश्चैव कालश्च यमो वरुण एव च
नक्षत्रग्रहताराणामधिपो विश्वतापनः । वायुरग्निर्धनाध्य
भूतकर्ता स्वयंप्रभुः । एष देवो हि देवानां सर्वमाप्य
जगत् । एष कर्ता हि देवानां संहर्ता रक्षकस्तथा । एष
कोनुलोकश्च सप्तद्वीपाः ससागराः । एष पातालसप्तस्थदैत्य

निवराक्षसाः । एष धाता विधाता च बीजं क्षेत्रं परागतिः ।
एष एव प्रजा नित्यं संवर्धयति रश्मिभिः । एष यज्ञः स्वधा
स्वाहा ह्रीः श्रीश्च पुरुषोत्तमः । एष सर्वात्मको देवः सूक्ष्मो
व्यक्तः सनातनः । ईश्वरः सर्वभूतानां परमेष्ठी प्रजापतिः ।
कालात्मा सर्वभूतात्मा विश्वात्मा विश्वतोमुखः । जन्ममृत्युज-
राव्याधिसंसारभयनाशनः । दारिद्र्यव्यसनध्वंसी श्रीमान्देवो
दिवाकरः । गभस्तिहस्तो ब्रह्मण्यः सर्वदेवनमस्कृतः । आयुरा-
रोग्यमैश्वर्यं नरा नार्यश्च मन्दिरे । यस्य प्रसादाद्वर्धन्ते तमा-
दित्यं सदा जपेत् । लोकसाक्षी त्रिलोकेशः कर्ता हर्ता त्वमी-
श्वरः । तपनः पावनश्चैव शुचिः सप्ताश्ववाहनः । विकर्तनो
वैवस्वांश्च मार्तण्डो भास्करो रविः । लोकप्रकाशकश्चैव
लोकचक्षुर्ग्रहेश्वरः ॥ इत्येतैर्नामभिः प्राज्ञ आदित्यं स्तौति यः
सदा । प्रातरुत्थाय कौन्तेय तस्य रोगभयं कुतः । पातकान्मु-
च्यते पार्थ व्याधिभ्यश्च न संशयः । एकसन्ध्यं द्विसन्ध्यं वा
सर्वपापैः प्रमुच्यते । त्रिसन्ध्यं जपमानस्तु गच्छेच्च परमं पदम् ।
यदह्ना कुरुते पापं तदह्ना प्रतिमुच्यते । यद्रात्र्या कुरुते पापं
तद्रात्र्या प्रतिमुच्यते । दद्रूपिटककुष्ठानि मण्डलानि विषू-
चिका । दुष्टव्याधिमहारोगभूतबाधास्तथैवच । डाकिनी शा-
किनी चैव वेताला राक्षसादिजाः । ये चान्ये दुष्टरोगाश्च ज्व-
रातीसारकादयः । जपमानस्य नश्यन्ति जीवेच्च शरदां शतम् ।
संवत्सरेण मरणं यदा तस्य ध्रुवं भवेत् । अशीर्षां पश्यति
छायामहोरात्रं धनञ्जय । यस्त्विदं पठते भक्त्या भानोर्वारे
महात्मनः । प्रातः स्नाने कृते पार्थ चैकाग्रीकृतमानसः । सु-

पर्णचक्षुर्भवति नचान्धस्तु प्रजायते । पुत्रवान्धनसम्पन्नो ज
यते चारुजः सुखी । सर्वसिद्धिमवाप्नोति सर्वत्र विज
भवेत् । आदित्यहृदयं पुण्यं सूर्यनामविभूषितम् । श्रुत्वा
निखिलं पार्थ सर्वपापैः प्रमुच्यते । अतःपरतरं नास्ति सि
कामस्य पाण्डव । एतज्जप त्वं कौन्तेय यतः श्रेयो ह्यवाप्स्य
आदित्यहृदयं नित्यं यः पठेत्सुसमाहितः । भ्रूणहा मुच
पापात्कृतघ्नो ब्रह्मघातकः । गोघ्नः सुरापी दुर्भोजी दुष्प्र
ग्रहकारकः । पातकानि च सर्वाणि दहत्येव न संशयः ।
इदं शृणुयान्नित्यं जपेद्वापि समाहितः । सर्वपापविशुद्धात
सूर्यलोके महीयते । अपुत्रो लभते पुत्रान्निर्धनो धनमाप्नुया
कुरोगी मुच्यते रोगाद्भक्त्या यः पठते सदा । यस्त्वादित्य
पार्थ नाभिमात्रजले स्थितः । उदयाचलमारूढं भास्करं
णतः स्थितः । जपते मानवो भक्त्या शृणुयाद्वापि भक्तितः
स याति परमं स्थानं यत्र देवो दिवाकरः । अमित्रदम
कृत्यां यदा कर्तुं समारभेत् । तदा प्रतिकृतिं कृत्वा शत्रो
णपांसुभिः । आक्रम्य वामपादेन ह्यादित्यहृदयं जपेत् । ए
न्मन्त्रं समाहूय सर्वसिद्धिकरं परम् । "ॐह्रींहिमालीढायस्वाह
ॐह्रीमालीढायस्वाहा, ॐह्रींविलीनालीढायस्वाहा" इतिमन्त्र
त्रिभिश्च रोगी भवति ज्वरी भवति पञ्चभिः । जपैश्च सप्त
पार्थ राक्षसीं तनुमाविशेत् । राक्षसेनाभिभूतस्य विकार
शृणु पाण्डव । गीयते नृत्यते नग्न आस्फोटयति धावति ।
वारुतं च कुरुते हसते क्रन्दते पुनः । एवं सम्पीड्यते प
यद्यपि स्यान्महेश्वरः । किं पुनर्मानुषः कश्चिच्छौचाचार

जिंतः । पीडितस्य न सन्देहो ज्वरो भवति दारुणः । यदा चानुग्रहं तस्य कर्तुमिच्छेच्छुभङ्करम् । तदा सलिलमाधाय जपेन्मन्त्रमिमं बुधः । ॐनमो भगवते तुभ्यमादित्याय नमोनमः । जयाय जयभद्राय हरिदश्वाय ते नमः ।" किंपुनः साधको नित्यं जपते विधिपूर्वकम् । स्नापयेत्तेन मन्त्रेण शुभं भवति नान्यथा । अन्यथा च भवेद्दोषो नश्यते नात्र संशयः । स्तवस्ते निखिलः प्रोक्तः पूजां चैव निबोध मे । उपलिप्ते शुचौ देशे नियतो वाग्यतः शुचिः । वृत्तं वा चतुरस्रं वा लिप्तभूमौ लिखेच्छुचिः । अष्टपत्रं लिखेत्पद्मं शिलाचूर्णैः सकर्णिकम् । पूर्वपत्रे लिखेत्सूर्यमाग्नेय्यां तु रविं न्यसेत् । याम्यां दिशि विवस्वन्तं नैर्ऋत्यां तु भगं न्यसेत् । प्रतीच्यां वरुणं विद्याद्वायव्यां मित्रमेव च । आदित्यमुत्तरे पत्रे चैशान्यां विष्णुमेव च । मध्ये तु भास्करं विद्यात्क्रमेणैवं समर्चयेत् । अनुष्ठानं भवत्येवं क्रमेणेत्थं प्रपूजयेत् । अतःपरतरं नान्यत्सिद्धिकामस्य किंचन । महातेजः समुद्यन्तं प्रपद्येच्च कृताञ्जलिः । सकेसराणि पद्मानि करवीराणि चार्जुन । तिलतण्डुलयुक्तानि कुशगन्धोदकानि च । रक्तचन्दनमिश्राणि कृत्वा वै ताम्रभाजने । धृत्वा शिरसि तत्पात्रं जानुभ्यां धरणीं स्पृशेत् । मन्त्रपूतं गुडाकेश अर्घ्यं दद्याद्गभस्तये । सायुधं सरथं ध्यात्वा सूर्यमावाहयेद्धिया ॥ "स्वागतो भव, सुप्रतिष्ठितो भव, सन्निधो भव, सन्निहितो भव, संमुखो भव," इतिपञ्चमुद्राः । स्फुटयित्वाऽर्हयन्सूर्यं भुक्तिं मुक्तिं लभेन्नरः । "ॐश्रींअर्घविद्याकिलिकिलि कटकेष्टसर्वार्थसाधनीयाय स्वाहा, ॐह्रांह्रींह्रूँ सः सूर्यायस्वाहा, ॐह्रींश्रींखंखः

लोकायसूर्यमूर्तयेस्वाहा, ॐह्रांह्रींसः सूर्यायस्वाहा, ॐह्रांह्रीं
सर्वमूर्तये सूर्यायनमः स्वाहा, ॐह्रांह्रींह्रुंह्रैंह्रौंह्रः सूर्यमूर्तयेस्वाह
ॐह्रांह्रींह्रूंसः स्वर्लोकाय सूर्यमूर्तयेस्वाहा, ॐह्रूंमार्तण्डायस्वाहा॥
नमोऽस्तु सूर्याय सहस्रभानवे नमोस्तु वैश्वानर जातवेदसे
त्वमेव चार्घ्यं परिगृह्ण गृह्ण देवाधिदेवेश नमो नमोस्तु ते ॥ न
भगवते तुभ्यं नमस्ते जातवेदसे । दत्तमर्घ्यं मया भानो
गृहाण नमोस्तु ते ॥ एहि सूर्य सहस्रांशो तेजोराशे जगत्पते
अनुकम्पय मां भक्त्या गृहाणार्घ्यं दिवाकर ॥ नमो भगव
तुभ्यं नमस्ते विश्वतेजसे । ममेदमर्घ्यं गृह्ण त्वं देवदेव नमो
ते ॥ सर्वदेवाधिदेवाय त्वाधिव्याधिविनाशिने ! इदं गृहाण
चार्घ्यं स्वामिन् ! व्याधिर्विनश्यतु ॥ नमस्तुर्याय शान्त
सर्वरोगविनाशिने । ममेप्सितं फलं देहि प्रसीद परमेश्वर
ॐनमो भगवते सूर्याय स्वाहा, ॐशिवायस्वाहा, ॐसर्वात्म
सूर्यायनमः स्वाहा, ॐअक्षयतेजसेनमः स्वाहा ॥ सर्वसङ्कट
रिघ्नं शत्रुं नाशय नाशय। सर्वलोकेषु विश्वात्मन्सर्वात्मन्स
दर्शक॥ नमस्ते भगवन् सूर्य कुष्ठरोगान्विखण्डय। आयुरारोग
मैश्वर्यं देहि देव नमोस्तुते॥ नमो भगवते तुभ्यमादित्याय न
नमः ॐअक्षय्यतेजसे नमः, ॐसूर्यायनमः, ॐविश्वमूर्तयेनमः
आदित्यं च शिवं विद्याच्छिवमादित्यरूपिणम् । उभयोरन्
नास्ति त्वादित्यस्य शिवस्य च । अतो वच्मि सदैकत्वं पुरुषे
दिवाकरे । उदये ब्रह्मरूपोयं मध्याह्ने च महेश्वरः । सायाह्ने
स्वयं विष्णुस्त्रिमूर्तिश्च दिवाकरः । "ॐह्रांह्रींह्रूंह्रैंह्रौंह्रः दिवा
राय नमः ॐह्रींह्रींह्रंक्लींक्लींघृणिसूर्याय आदित्यायनमः ॐन

भगवते तुभ्यं विष्णवे जातवेदसे । ममार्घ्यं प्रतिगृहाण देवदेव नमोस्तु ते । श्रीसूर्यनारायणाय साङ्गाय सपरिवारायेदमर्घ्यं ददामि नमः" ॥ हिमघ्नाय तमोघ्नाय रक्षोघ्नाय च ते नमः । कृतघ्नघ्नाय सत्याय तस्मै सूर्यात्मने नमः । "ॐऐंश्रींह्रींक्लींहरित-हयरथदिवाकरं सप्तसप्तिहरये नमो नमः" । हरितहयरथं दि-वाकरं कनकमयाम्बुजरेणुपिञ्जरम् । प्रतिदिनमुदितं नवंनवं शरणमुपैमि हिरण्यरेतसम् ॥ जयोजयश्च विजयो जितप्राणो जिताश्रमः । मनोजवो जितक्रोधो वाजिनः सप्त कीर्तिताः । न शत्रुभ्यो भयं जातु न व्याधिभ्यो भयं भवेत् । न नागेभ्यो भयं चैव नच भूतभयं क्वचित् । अग्नेर्दुष्टाद्भयं नास्ति पार्थिवेभ्यस्त-थैव च । दुर्गतिं तरते घोरां पुत्रांश्च लभते पशून् । सिद्धिकामो लभेत्सिद्धिं कन्याकामस्तु कन्यकाम् । एतत्पठ त्वं कौन्तेय भक्तियुक्तेन चेतसा । अश्वमेधसहस्रस्य वाजिपेयशतस्य च । कन्यादानसहस्रस्य यत्फलं तत्समाप्नुयात् । इदमादित्यहृदयं योऽधीते सततं नरः । सर्वपापविशुद्धात्मा सूर्यलोके महीयते । नास्त्यादित्यसमो देवो नास्त्यादित्यसमा गतिः । प्रत्यक्षो भग-वान्विष्णुर्येन विश्वं प्रबुध्यते । गवां लक्षसहस्रेण सम्यग्दत्तेन यत्फलम् । तत्फलं लभते नूनं शान्तात्मा स्तौति यो रविम् । योऽधीते सूर्यहृदयं सकलं सफलं भवेत् । अष्टानां ब्राह्मणानां तु लेखयित्वा समर्पयेत् । ब्रह्मलोके ऋषीणां च जायते मानु-षोऽपि सः । जातिस्मरत्वमाप्नोति शुद्धात्मा नात्र संशयः । अजाय लोकत्रयपावनाय भूतात्मने गोपतये वृषाय । सूर्याय सर्गप्रलयात्मकाय नमोऽस्तु ते कारुणिकोत्तमाय ॥ विवस्वते

ज्ञानभृदन्तरात्मने जगत्प्रदीपाय जगद्धितैषिणे । स्वयंभुवे
दीप्तसहस्रचक्षुषे सुरोत्तमायामिततेजसे नमः ॥ सुरैरनेकैः परि-
सेविताय हिरण्यगर्भाय हिरण्मयाय । महात्मने मोक्षपदप्रदाय
नमोस्तु ते वासरकारणाय ॥ आदित्यः स्तूयते देवैरादित्यः
परमं पदम् । आदित्यो मातृकाभूता आदित्यो ह्यक्षरात्मकः ।
आदित्यं पश्यते भक्त्या ध्रुवं पश्यति मां नरः । नच पश्यति
यो भक्त्या स याति विपदां पदम् ॥ त्रैगुण्यं च त्रिमात्रं च
त्रयो लोकास्त्रयोऽग्नयः । त्रयाणां च त्रिमूर्तिस्त्वं तुरीयाय नमोस्तु
ते ॥ नमः सवित्रे जगदेकचक्षुषे जगत्प्रसूतिस्थितिनाशहेतवे ।
त्रयीमयाय त्रिगुणात्मधारिणे विरिञ्चिनारायणशङ्करात्मने ।
नमो नमस्ते जगदेकसाक्षिणे भूतादिमन्त्रैर्विनियोगहेतवे । सरोज-
सम्भूतसरोजशङ्खभृत्पिनाकभृत्पूजितपङ्कजाय ते ॥ यस्योदयेन
जगत्प्रबुध्यते प्रवर्तते चाखिलकर्मसिद्धये । ब्रह्मेन्द्रनारायणरुद्रव-
न्दितः स नः सदा यच्छतु मङ्गलं रविः ॥ नमोस्तु सूर्याय
सहस्ररश्मये सहस्रशाखान्वितसम्भवात्मने । सहस्रयोगोद्भवभू-
तिभागिने सहस्रसंख्यायुगधारिणे नमः ॥ यन्मण्डलं दीप्ति-
करं विशालं रत्नप्रभं तीव्रमनादिरूपम् । दारिद्र्यदुःखक्षयकारणं च
पुनातु मां तत्सवितुर्वरेण्यम् ॥ यन्मण्डलं देवगणैः सुपूजितं ब्रह्मर्षि-
देवर्षिनृपर्षिभावितम् । तं देवदेवं प्रणमामि सूर्यं पुनातु मां० ।
यन्मण्डलं ज्ञानघनं त्वगम्यं त्रैलोक्यपूज्यं त्रिगुणात्मरूपम् ।
समस्ततेजोमयदिव्यरूपं पुनातु मां० ॥ यन्मण्डलं गूढमतिप्र-
बोधं धर्मस्य वृद्धिं कुरुते जनानाम् । यत्सर्वपापक्षयकारणं च
पुनातु० ॥ यन्मण्डलं व्याधिविनाशदक्षं यदृग्यजुःसाम-

संप्रगीतम् । प्रकाशितं येन च भूर्भुवःस्वः पुनातु० ॥ यन्मण्डलं वेदविदो वदन्ति गायन्ति यच्चारणसिद्धसंघाः । यद्योगिनो व्योमरथस्थसिद्धाः पुनातु० ॥ यन्मण्डलं सर्वजनेषु पूजितं ज्योतिश्च कुर्यादिह मर्त्यलोके । यत्कालकालाद्यमनादिरूपं पुनातु० ॥ यन्मण्डलं विष्णुचतुर्मुखाख्यं यदक्षरं पापहरं जनानाम् । यत्कालकल्पक्षयकारणं च पुनातु० ॥ यन्मण्डलं विश्वसृजां प्रसिद्धमुत्पत्तिरक्षाप्रलयप्रगल्भम् । यस्मिञ्जगत्संहरते समग्रं पुनातु० ॥ यन्मण्डलं सर्वगतस्य विष्णोरात्मा परं धाम विशुद्धतत्त्वम् । सूक्ष्मान्तरैर्योगपथानुगम्यं पुनातु० ॥ यन्मण्डलं वेदविदो वदन्ति गायन्ति यत्सिद्धगणा गुहासु । सन्ध्याविधौ ब्रह्मविदः स्मरन्ति पुनातु० ॥ यन्मण्डलं वेदविदोपगीतं यद्योगिभिर्योगपथानुगम्यम् । तं सर्वदेवं प्रणमामि भानुं पुनातु मां तत्सवितुर्वरेण्यम् ॥ ध्येयः सदा सवितृमण्डलमध्यवर्ती नारायणः सरसिजासनसंनिविष्टः । केयूरवान्कनककुण्डलवान्किरीटी हारी हिरण्मयवपुर्धृतशङ्खचक्रः ॥ सशङ्खचक्रं रविमण्डलेस्थितं कुशेशयाक्रान्तमनन्तमव्ययम् । भजामि बुद्ध्या तपनीयमूर्तिं सुरोत्तमं चित्रविभूषणोज्ज्वलम् ॥ एवं ब्रह्मादयो देवा ऋषयश्च तपोधनाः । कीर्तयन्ति सुरश्रेष्ठं देवं नारायणं विभुम् ॥ वेदवेदाङ्गशरीरं दिव्यदीप्तिकरं परम् । रक्षोघ्नं रक्तवर्णं च तं नमामि जगद्गुरुम् ॥ लोकप्रभाकरश्चैव लोकचक्षुर्महेश्वरः । तपनः पावनश्चैव शुचिः सप्ताश्ववाहनः ॥ एकचक्रो रथो यस्य दिव्यः कनकभूषितः । स मे भवतु सुप्रीतः पद्महस्तो दिवाकरः ॥ आदित्यः प्रथमं नाम द्वितीयं तु दिवाकरः । तृतीयं भास्करः प्रोक्तं चतुर्थं तु

प्रभाकरः ॥ पञ्चमं तु सहस्रांशुः षष्ठं चैव त्रिलोचनः । सप्तमं
हरिदश्वश्च विभावसुस्तथाष्टमम् । नवमं दिनकृत् प्रोक्तं दशमं
द्वादशात्मकः । एकादशं त्रयीमूर्तिर्द्वादशं सूर्यएवच ॥ द्वादशा-
दित्यनामानि प्रातरुत्थाय यः पठेत् । दुःस्वप्नं नश्यते तस्य
सर्वदुःखं च नश्यति ॥ दद्रूकुष्ठहरं चैव दारिद्र्यध्वंसकारकम् ।
सर्वतीर्थकरं चैव सर्वकामफलप्रदम् ॥ यः पठेत्प्रातरुत्थाय
भक्त्या स्तोत्रमिदं नरः । सौख्यमायुस्तथारोग्यं लभते मोक्ष-
मेवच ॥ अग्निमीळे नमस्तुभ्यमिषेत्वोर्जेस्वरूपिणे । अग्न आयाहि
वीतस्त्वं नमस्ते ज्योतिषां पते ॥ शन्नो देवी नमस्तुभ्यं जग-
च्चक्षुर्नमोस्तुते । पञ्चमायोपवेदाय नमस्ते जगदात्मने ॥ पद्मा-
सनः पद्मकरः पद्मगर्भसमद्युतिः । सप्ताश्वरथमारूढो द्विभुजः
स्याद्धितो रविः ॥ आदित्यस्य नमस्कारं ये कुर्वन्ति दिनेदिने ।
जन्मान्तरसहस्रेषु दारिद्र्यं नोपजायते ॥ नमो धर्मनिधानाय नमः
सुकृतसाक्षिणे । नमः प्रत्यक्षदेवाय भास्कराय नमोनमः ॥ उदय-
गिरिमुपेतं भास्करं पद्महस्तं सकलभुवननेत्रं रत्नरज्जूपमेयम् । ति-
मिरकरिमृगेन्द्रं बोधकं पद्मिनीनां सुरवरमभिवन्दे सुन्दरं विश्व-
दीपम् ॥ अपरः शरणं नास्ति त्वमेव शरणं मम । तस्मात्कारुण्य-
भावेन रक्ष रक्ष दिवाकर ॥ पौरोहित्यं रजनिचरणं ग्रामणीत्वं नि-
योगो माठापत्यं वितथवचनं साक्षिवादः परान्नम् । ब्रह्मद्वेषं खल-
जनरतिः प्राणिषु निर्दयत्वं माभूदेतन्मम दिनपते जन्मजन्मान्त-
रेऽपि ॥ उदयंस्तु महाभानुस्तेजसा चाभयङ्करः । सहस्ररश्मिदीप्तश्चत्वा-
दित्यः प्रीयतां मम ॥ अनेन मन्त्रपा० ह्रांह्रींसः सूर्यः० प्रीयतां प्रीतोस्तु ।
इति श्रीभविष्योत्तरपुराणे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे आदित्यहृदयं समाप्तम् ।

श्रीमातृभक्तिस्तुतिः ।

ॐ भूमौ धर्मविनाशमीक्ष्य दिविजैः सिद्धैश्चतुर्भिर्मुदा, विज्ञप्ता सनकादिभिर्भगवती दुःखार्तिहन्त्री सताम् । पुत्रीभूय स्वयं च तैरनुदिनं संसेविता या परा, ख्याता साऽवतु नोऽत्र जोनंदिदितः[1] श्रीराजराजेश्वरी ॥ १ ॥ दोषैर्दुष्टमनेकधा क्षितितलं संवीक्ष्य धर्मध्वजव्याजात्[2] कश्यपधर्मदग्धविमलं[3] तीर्थैश्च संस्कारितम् । श्रीकश्मीरतले सुमेरुसविधे देशं गता या स्वयं, ख्याता सा० ॥ २ ॥ बाल्ये नर्मसु कृष्णगीःषु[4] च यदेतीत्थं[5] भुवि ख्यापने, प्रोद्युक्ता विविधात्तपुण्यसरणिः पाषाणमूर्त्यादिषु । या व्यक्तं शिवविष्णवित्यविरतं[6] नामार्चनादिस्तुतेः ख्याता सा० ॥ ३ ॥ पातिव्रत्यविधेरतीव[7] च सती लोकेषु ख्यातौ रता, पाठे होमविधावतिथियजने श्राद्धे बलौ यक्षसाम् । पत्युश्चाशयतोऽन्वहं विदधती भक्त्या सुवाचाऽपि या, ख्याता० ॥ ४ ॥ गार्हस्थ्यं सफलीविधाय तनुजीभूतैः पुरासिद्धैः[8], स्तद्द्वारा च स्वयं वनेस्थवृषतः[9] स्वायाससाध्यैर्धनैः । सक्ता स्वीयकुटीगतातिथिजने[10] तीर्थाटने[11] या व्रते[12] ख्याता०

---

१ "ज्योनदिदि" इति नाम्ना ख्याता । २ पाखाण्डमिषेण । ३ कश्यपमुनितपसा भस्मीभूतविविधपापम् । ४ भगवद्गीतासु । ५ यदा यदाहि धर्मस्येति वाक्यार्थख्यापने । ६ हे शिव, हे विष्णो इत्थं नित्यमेव नामभिः । पूजादिनवविधभक्तिमार्गाच्च व्यक्तीकृतविविधधर्ममार्गा । ७ पतिव्रतस्त्रीनियमानां ख्यापनाय । पत्युर्वृत्त्यनुरोधात्पञ्चयज्ञतत्पराऽसीदित्यर्थः । ८ पुरोक्तैः सनकादिभिः पुत्रीभूतैः गार्हस्थ्यफलं पितृऋणमुक्तिं विधाय । ९ वानप्रस्थधर्मतः । १० कुटीचकसंन्यासक्रमेण गृहागतसज्जनसेवायां सक्ता । ११ तीर्थयात्रासु । १२ चातुर्मासादिव्रतानुष्ठानक्रमेषु च सक्ताऽभूदित्यर्थः ॥

॥ ५ ॥ येन्दोः कीर्तिमधोकरी[1] यतिजनेष्वाऽगुप्तदानार्पणैः संमानैर्महतां सुपेशलवचोयोगैर्मुदा मानिनाम् । सद्वाक्यैश्च शमादिधर्मविषयैर्युक्तैर्विरक्तात्मनां ख्याता० ॥ ६ ॥ या सूर्यस्य च शक्तिमाप्य[2] हसती कामाद्यरेस्तापनैर्लिङ्गैः[3]ऽवृत्तिसुशासनैश्च शमितैः स्वीयैर्मनोधर्मभिः । मोहाद्यैर्ऽन्ध्यसुवृत्तमानसवतां ज्ञानप्रकाशप्रदा, ख्याता० ॥ ८ ॥ ऐश्वर्यं स्वजनेषु तापमरिषु[4] स्वान्ते शमं नैर्ऋतिं[5] दुष्टेष्वेव समृद्धिमिष्टनिवहे[6] देहात्मबुद्धिं चितौ[7] । सत्त्वयस्याऽत्मधिर्या विविक्तमहिमा याऽगाच्च स्वे धामनि, ख्याता साऽवतु नोऽत्र जोनदिदितः श्रीराजराजेश्वरी ॥ ८ ॥ धर्मे दाक्ष्यकृतिं मनोमलहृतिं स्वास्थ्यस्थितिं देहके,[10] निर्माधुर्यसृतिं[11] गिरोऽतिशयतो भक्तिसृतिं स्वेश्वरे[12] । मात्राकारतयोल्लसत्परचितेर्दद्यात्कृतेयं स्तुतिर्मातुर्भक्तिहृताशयैश्च पडरूश्रीगोविन्दकौलैर्नृणाम् ॥ ९ ॥ मात्रष्टकं पठेद्यस्तु मातृभक्तो जितेन्द्रियः । आयुरारोग्यमैश्वर्यमिहा[13]ऽन्ते सोऽश्नुयात्पराम् ॥ १० ॥ इति श्रीमच्छ्रीदत्तात्रेयकुलोत्पन्नपडरू इत्युपहित गोविंदकौलानुज्ञया दैवज्ञकेशवभट्टविरचिता मातृभक्तिस्तुतिः ॥

---

१ तिरस्कुर्वती सर्वथा प्रह्लादकत्वात् । वियोगिनां दाहकत्वाच्चेन्दोः । २ प्रतापनयुतप्रकाशनशक्ति अस्यास्तु तापत्रयप्रशमनयुतप्रकाशशक्तिवत्त्वात् इति भावः । ३ धर्मिष्ठानां चिह्नैर्नत्वनुष्ठानैरावृत्तिः स्वधर्मावरणं नतु स्वोद्धारकरणं येषां तेषां धर्मव्याख्यानात्मप्रशासनैश्च । ४ कामादिभिरावृत्तान्तःकरणानां प्रकाशदा । ५ अलक्ष्मीं । ६ मित्रवर्गे । ७ स्वरूपे । ८ आत्माऽपरोक्षेण प्राप्ताऽद्वैतस्वरूपवृत्तिः । ९ कैवल्यात्मनि । १० सूक्ष्मे देहे अन्तःकरणदोषनाशं स्थूले स्वास्थ्यं च । ११ निरतिशयतो माधुर्यप्रसृतिं । १२ स्वेष्टदेवे भक्तिमार्गं च । इयं स्तुतिः पाठकानां मनुष्याणाम् । १३ इह लोके भुक्तिं परलोके च मुक्तिमाप्नुयात् ॥

ॐ राज्ञीस्तोत्रम् ॥

ॐकाररूपेऽखिलवेदसारे वेदान्तविज्ञानचणैः प्रगीते ॥ मूर्ध्ना महाराज्ञि महार्हपीठे वन्दे त्वदीयं चरणारविन्दम् ॥ १ ॥ भूरादिलोके कृतलक्षणेऽजे राज्ञि प्रपन्नार्तिहरे नमस्ते ॥ आक्रन्दमाकर्णय मे शरण्ये भक्तार्तिनाशे ह्यपरः प्रभुः कः ॥ २ ॥ भुवोऽवकाशे रविचन्द्रदीप्तिर्देदीप्यते त्वामनु चित्प्रदीप्तिम् ॥ तमःप्रपञ्चं प्रविलाप्य हार्दं पद्मं समाबोधय राज्ञि मातः ॥ ३ ॥ स्वःशाखिदर्पं हरतीष्टदानादाशाधिकाद्यत्स्मृतमात्रमेव ॥ मातर्महाराज्ञि तदाननं ते वन्दे शरत्सुन्दरचन्द्ररम्यम् ॥ ४ ॥ तद्वाङ्मनोदूरमचिन्तनीयं रूपं स्वकीयं भवदुःखहारि ॥ पीयूषपीयूषमयूखतुल्यं राज्ञि प्रकाशयाम्ब कदा दयेथाः ॥ ५ ॥ सवितुः शक्तिभूता त्वं सूयसेऽदश्चराचरम् ॥ नमोऽस्तु ते महाराज्ञि पाहि मां शरणागतम् ॥ ६ ॥ वरेण्यं त्वत्पदाभ्यर्चामृतचर्वणमस्तु मे ॥ नमो० ॥ ७ ॥ भर्गो भर्गेऽपि संसारभर्जको यस्तवैव सः ॥ नमो० ॥ ८ ॥ देवस्य त्रिपुराराते राहोपुरुषिके शिवे ॥ नमो० ॥ ९ ॥ धीमहिम्नापि केनापि यां स्तोतुं न प्रभूयते ॥ नमो० ॥ १० ॥ धियो मे घोरसंसारलंघने सन्तु सज्जिताः ॥ नमो ॥ ११ ॥ योऽर्चति त्वां स देवेशि मघवादिभिरर्च्यते ॥ नमो० ॥ १२ ॥ नस्तितोष्ट्वदम्बाहं कर्मपाशैः प्रपीडितः ॥ नमो० ॥ १३ ॥ प्रचोदयात्तवेच्छा मां तवैवाङ्घ्रिनिषेवणे ॥ नमो० ॥ १४ ॥ मातुः स्नेहः सर्वपुत्रेषु तुल्यः श्लाघ्याश्लाघ्येष्वम्ब चेत्सत्यमेतत् ॥ दुर्वृत्तस्याप्यात्मजस्यास्ति किं मे त्यागो युक्तोऽयुक्तदोषौघहर्त्रि ॥ १५ ॥ राज्ञीस्तोत्रमिदं पुण्यं यः पठेद्भक्तिसंयुतः ॥ तस्य सिध्यति सर्वेष्टमचिरादेव दुर्लभम् ॥ १६ ॥

इति श्रीराज्ञीस्तोत्रं समाप्तमनाथक्षेमाय भवतु ।

मातृदेवीलीलास्तुतिः ॥

ॐ सदा व्रतैः सतां गतैः सुशास्त्रमार्गवेदितैश्चराचरेषु सत्त्वकेषु वासरं[1] गवेषयन् । स्वचिद्घनं स्वमातृतोऽद्य लब्धवांस्तु यद्यऽहं सुजोनदीदिनामकं नमामि तत्सुभक्तितः ॥ १ ॥
[2]स्वदक्षदोर्गतं रदाऽक्षसूत्रकं सुमूषकासनं च वामदोर्गतं कुठारमोदकं त्रिदृक् । सुदीर्घ[3]कुक्षिशुण्डकं भुजङ्गहारि रक्तभं सुजोनदीदि० ॥ २ ॥ यदेव मुक्तविद्रुमाऽसिताऽच्छ[4]पीतपञ्चकं[5], त्रिलोचनं किरीटचन्द्रशोभितं द्विजैः[6] श्रि[7]तम् । श्रुतिर्क्षिति[8]र्भवार्तिहृत् सुहंसवाहनं श्रुतौ[9] सुजोनदीदिनामकं० ॥ ३ ॥
[10]सुमेरुशृङ्गपीठगं सुरक्तवर्णभं सदा मृगेन्द्रवाहनं भुजङ्गहारि दुष्टदैत्यहृत् । ह[11]याधिदिग्भुजैश्च भी[12]रुसप्तकेन यद्वृतं, सुजोनदीदि० ॥ ४ ॥ सुकीलप[13]र्वतस्थितं सुकी[14]लवृन्दमालितं, चतुर्भुजं किरीटचन्द्रशोभि दुष्टभक्षकम् । त्रिदृक्क यत्सुपूजितं सदाऽन्नपानदैर्जनैः सुजोनदीदि० ॥ ५ ॥ सरोऽ[15]न्तरे [16]सुनागगं वि[17]वर्णभृज्जलान्तरे, भुजङ्गहारि पायसप्रियं जयप्रदं नृणाम् ॥ सुरागिणां दुरात्मनां भयप्रदं जटेन्दु यत् सुजोनदीदि० ॥६॥

---

१ प्रत्यहं नित्यादिकर्ममार्गैः स्वस्वरूपानन्दमन्वेषयन् । २ सर्वात्मतां प्रकटयति । ३ लम्बोदरं दीर्घनासं च गणेशाकृति यत् । ४ सितं । ५ मुक्ताविद्रुमहेमनीलधवलच्छायात्मकपञ्चशिरस्कम् । ६ वेदाभिप्रायज्ञैः । ७ महागायत्रीस्वरूपेण स्वीकृतम् । ८ वेदभूः । ९ वेदे च प्रथितं यत् । १० काश्मीरे प्रसिद्धश्रीचक्रेश्वराख्यपर्वतस्थितं । ११ अष्टाधिकदशभुजैः । १२ अमादिदेवीसप्तकेन वृतं शारिकात्म यत् । १३ काश्मीरे प्रसिद्धज्वालापर्वतगं । १४ ज्वालादेवीनामकं यत् । १५ सरसां मध्ये कश्मीरे तु "तुलमुल" इति संज्ञके ग्रामेऽनेकनागानां मध्ये प्रसिद्धं । १६ श्रीमहाराज्ञीनागस्थितम् । १७ जलान्तर्विविधरूपप्रकाशकं राज्ञीसंज्ञकं यत् ।

निलिम्पपञ्चमञ्च[1]गं सुनीलभं त्रिलोचनं, त्रिपूर्षु सुन्दरं सुरारि-
घातकं भयापहम् । कदम्बवाटिकागतं सुभक्तभीतिहारि
यत् सुजोनदीदि० ॥ ७ ॥ यदेव वैष्णवैश्चतुर्भुजं च नीलसु-
न्दरं गदाऽरि[2]शङ्खपद्मकौस्तुभोज्ज्वलं हृदा धृतम् । सुपीतवस्त्र-
[3]माभृतं खगासनं स्वचिह्नं सुजोनदीदि० ॥ ८ ॥ नृमुण्डस्रग्युतं
भुजङ्गभूषितं शिवायुतं सुपञ्च[4]कं त्रिलोचनं श्मशानभूमिशायि
यत् । जटेन्दु भुक्तिमुक्तिदं सप्रेतकं वृषासनं सुजोनदीदि०
॥ ९ ॥ अरो[5]गताऽच्छताप्रतापधी[6]स्वधीसुखाऽभयाऽसुत्र[7]न्धता-
धृतिप्रसन्नताजयात्मशक्तिभिः । [8]ईनेन्दुभौमसौम्यजीवभार्गवा-
दिरूपि यत् सुजोनदीदि० ॥ १० ॥ कृपाणखेटशङ्खशूलबाण-
चापतर्जनीरथाङ्गशोभिदो[9]र्वनं सुदूर्वयाऽनुगं रुचा । हयां[10]रि-
मूर्ध्नि संस्थितं सुरारिरक्तपं च य[11]त् सुजोनदीदि० ॥११॥ सिताऽ-
सिताऽर्कभं[12] रमाशिवाश्रुतिप्रसूपति प्रदाकुशत्रुं[13]गोसिताङ्गवाहि
चैकशीर्षकम् । शरास्यकं चतुर्मुखं यदेव मागुर्ण[14]क्रमात् सुजोन-
दीदि० ॥ १२ ॥ अनेकशीर्षपाददोःश्रवाक्षिवक्षमास्यकं सह-
स्रवस्त्रवर्णभूषणायुधाकृतिश्रितम् । अनेकपत्रै[15]शस्त्रनागसत्त्वकर्म-
भृच्च यत् सुजोनदीदिनामकं नमामि तत्सुभक्तितः ॥ १३ ॥

---

१ ब्रह्मविष्णुरुद्रेश्वरसदाशिवाख्यपञ्चदेवात्मपर्यङ्कस्थितं त्रिपुरसुन्दरीस्वरूपं यत् । २ सुदर्शनचक्रम् । ३ लक्ष्मीयुतं विष्णुरूपं यत् । १ सुपञ्चशिरस्कं शिवात्मकं यत् । ५ नवग्रहाणां तु । "आरोग्यं तरणिः शशी विमलतां भौमः प्रतापोदयं बुद्धिं शीतकरात्मजः सुरगुरुर्ज्ञानं सुखं भार्गवः । धैर्यं सूर्यसुतश्च राहुरभयं केतुः प्रसादं ध्रुवः शौर्यं कुम्भसमुद्भवोप्यथ जयं दिशन्तु सर्वे ग्रहाः" इत्यात्मकाः चिच्छक्तय एवेत्यर्थः । ६ ज्ञानं । ७ शौर्यं । ८ एकादशग्रहात्म । ९ भुजाष्टकं । १० महिषोत्तमाङ्गस्थितं । ११ श्रीदुर्गाख्यं । १२ रक्तवर्णम् । १३ गरुडवृषहंसाधिरूढं । १४ मायायाः सत्वतमोरजसामुपाधितः विष्णुशिवब्रह्मात्मकं यत् । १५ वाहनं विराडात्मकं यत् ।

पङ्करगोन्दकौलजं हि जोनदीदिभावनं पठेत् हृदीद्धभावनो विधाय तत्पदद्वयम् । मतिं श्रुतौ रमां गृहे यशो जनेषु दीयतेऽन्विहैं त्वऽमुत्र तस्य निर्भयं चिदीश्वरी पदम् ॥ १४ ॥ इति श्रीमद्दत्तात्रेयवंशीय पडरू इत्युपहितगोविन्दकौलानुज्ञया दैवज्ञकेशवभट्टविरचिता मातृदेवीलीलास्तुतिः ॥

ॐ अपराजिताविद्या ॥

अस्याः श्रीअपराजिताया महाविद्यायाः, वामदेवबृहस्पतिमार्कण्डेया ऋषयः, गायत्र्युष्णिगनुष्टुब्बृहत्यश्छन्दांसि, लक्ष्मीनृसिंहो देवता, ॐक्लींश्रींह्रींबीजं, हूं शक्तिः, आत्मनो॰ अमुककामनाप्राप्त्यर्थं पाठे विनियोगः ॥ ध्यानं ॥ ध्येयः सदासवितृ॰ ॐ नमोनारायणाय ॐ नमोभगवतेवासुदेवाय नमोऽनन्ताय सहस्रशीर्षाय क्षीरोदार्णवशायिने शेषभोगपर्यङ्काय गरुडवाहनाय, अमोघाय अजाय अजिताय पीतवाससे, वासुदेव-सङ्कर्षण-प्रद्युम्नाऽनिरुद्ध-हयग्रीव-वराह-नारसिंह-वामन-त्रिविक्रम-राम-श्रीराम-वरप्रद-वरप्रद नमोस्तुते ३ ॥ असुर-दैत्यदानव-यक्ष-राक्षस-भूत-प्रेत-पिशाच-कुम्भाण्ड-सिद्धयोगिनी डाकिनी शाकिनी स्कन्दपुरोगान्ग्रहान् नक्षत्रग्रहान् चान्यान् हनहन पच २ मथ २ विध्वंसय २ विद्रावय २ शङ्खेन चक्रेण वज्रेण गदया मुसलेन हलेन भस्मीकुरु । सहस्रबाहो महाबाहो सहस्रप्रहरणायुध जय २ विजय २ अपराजित अप्रतिहत सहस्रनेत्र ज्वल २ प्रज्वल २ विश्वरूप-बहुरूप-मधुसूदन-महावराह-महापुरुष-वैकुण्ठ-नारायण-पद्मनाभ-गोविन्द-दामोदरहृषीकेश-केशव-सर्वासुरोत्सादन-सर्वभूतवशङ्कर-सर्वदुःस्वप्नप्रभेदन-

१ भक्तिः सर्वात्मकाद्यशक्त्यनुभवविस्फुरणात्मिका, 'बहूनां जन्मनामन्ते' इति गीतासु । २ तीव्रभक्तिमान् । ३. भक्तियुक्तपाठादनन्तरमेव । ४ कैवल्यम् ।

सर्वयन्त्रप्रभञ्जन-सर्वनागमर्दन-सर्वदेवमहेश्वर-सर्वबन्धविमोक्षण-सर्वाहितप्रमर्दन-सर्वज्वरप्रणाशन-सर्वग्रहनिवारण-सर्वपापप्रशमन-जनार्दन नमोस्तुते स्वाहा ॥ विष्णोरियमनुप्रोक्ता सर्वकामफलप्रदा । सर्वसौभाग्यजननी सर्वभीतिविनाशिनी ॥ सर्वेषां पाठतस्सिद्धा विष्णोः परमवल्लभा । नानया सदृशं किञ्चिद्दुष्टानां नाशनं परम् ॥ विद्या रहस्या कथिता वैष्णव्येषाऽपराजिता । पाठनीया प्रशस्ता या साक्षात्सत्त्वगुणाश्रया ॥ ॥ ॐ शुक्लाम्बरधरं विष्णुं शशिवर्णं चतुर्भुजम् । प्रसन्नवदनं ध्यायेत्सर्वविघ्नोपशान्तये ॥ अथातः सम्प्रवक्ष्यामि ह्यभयामपराजिताम् । या शक्तिर्मामकी वत्स रजोगुणमयी यतः । सर्वसत्त्वमयी साक्षात्सर्वमन्त्रमयी च या ॥ या स्मृता पूजिता जप्ता न्यस्ता कर्मणि योजिता । सर्वकामदुघा वत्स शृणुष्वैतां ब्रवीमि ते ॥ य इमामपराजितविद्यां परमवैष्णवीमप्रतिहतां पठति सिद्धां स्मृतिसिद्धां महाविद्यां जपति-पठति शृणोति स्मरति धारयति कीर्तयति वा, न तस्य वायुवज्रोपलाशनिभयं न वर्षभयं न समुद्रभयं न ग्रहभयं न चौरभयं न शस्त्रभयं न श्वापदभयं वा भवेत् । क्वचिद्रात्र्यन्धकारस्त्रीराजकुलविद्वेषिविषधरगदवशीकरणविद्वेषणोच्चाटनवधबन्धनभयं वा न भवेत् । एतैर्मन्त्रैरुदाहृतैः सिद्धैः संसिद्धपूजितैः । ॐ नमोस्तुते अभये अनघे अजिते अमिते अमृते अपरे अपराजिते पठतिसिद्धे एकोनाशीतितमे एकाकिनि निश्चेतसि सुद्रुमे सुगन्धे एकानाशीतितमे ध्रुवे अरुन्धति सावित्रि गायत्रि जातवेदसि मानस्तोके सरस्वति धरणि धारणि सौदामिनि अदिति दिति वितते गौरि गान्धारि मातङ्गि कृष्णे यशोदे सत्यवादिनि ब्रह्मवादिनि कालि कापालि नित्ये निद्रे भद्रे सत्योपचयनकारि स्थलगतं

जलगतं अन्तरिक्षगतं वा नित्योपायप्रकाशनि रक्ष रक्ष सर्वोप-द्रवेभ्यः स्वाहा ॥ यस्याः प्रणश्यते पुष्पं गर्भो वा पतते यदि। म्रियन्ते बालका यस्याः काकवन्ध्या च या भवेत् ॥ गर्भिणी जीववत्सा स्यात्पुत्रिणी स्यान्न संशयः । भूर्जपत्रे त्विमां विद्यां लिखित्वा गन्धचन्दने । धारयेद्या च दैवात् स्त्री चेतैर्दोषैर्न लिप्यते ॥ धारयेद्य इमां विद्यां नरो भक्तिसमन्वितः । रणे राजकुले द्यूते नित्यं तस्य जयो भवेत् । शस्त्रं धारयते ह्येषा समरे काण्डधारिणी । गुल्मशूलाक्षिरोगानां क्षिप्रं नाशयते व्यथाम् । शिरोरोगज्वराणां च नाशनी सर्वदेहिनाम् । इत्येषा कथिता विद्या ह्यभयाख्यापराजिता । एतस्याः स्मृतिमात्रेण भयं कापि न जायते । नोपसर्गा न रोगाश्च न योधा नापि तस्कराः । न राजानो न सर्पाश्च न द्वेष्टारो न शत्रवः ॥ यक्षराक्षसवेताला न शाकिन्यो नवग्रहाः । अग्नेर्भयं न वाताच्च न समुद्रान्न वै विषात् । कार्मणं वा शत्रुकृतं वशीकरणमेव च । उच्चाटनं स्तम्भनं च विद्वेषणमथापि वा । न किञ्चित्प्रभवेत्तत्र यत्रैषा वर्तते भयात् । पटे वा यदि वा चित्रे पुस्तके वा मुखेऽथवा । हृदि वा द्वारदेशे वा वर्तते ह्यभयः पुमान् । हृदये विन्यसेदेतां ध्यायन्देवीं चतुर्भुजाम् । रक्तमाल्याम्बरधरां पद्मरागसमप्रभाम् । पाशाङ्कुशाभयवरैरलङ्कृतसुविग्रहाम् । साधकेभ्यः प्रयच्छन्तीमन्त्रवर्णामृतान्यपि । नातः परतरं किञ्चिद्वशीकरणमुत्तमम् । रक्षणं पावनं चापि नात्र कार्या विचारणा । प्रातः कुमारिकाः पूज्याः खाद्यैराभरणैरपि । तदियं वाऽर्चनीया स्यात्तत्प्रीत्या प्रीयते तु सा । अथ तां सम्प्रवक्ष्यामि विद्यामपि महाबलाम् । सर्वदुष्टप्रशमनीं सर्वशत्रुक्षयङ्करीम् । दारिद्र्यदुःखशमनीं दौर्भाग्यव्याधिनाशिनीम् । भूतप्रेतपिशाचानां यक्षगन्धर्वरक्षसाम् । डा

किनीशाकिनीस्कन्दकूष्माण्डानां च नाशिनीम् । महारौद्रीं महाशक्तिं सद्यःप्रत्ययकारिणीम् । गोपनीयां प्रयत्नेन सर्वस्वं पार्वतीपतेः । तामहं ते प्रवक्ष्यामि सावधानमनः शृणु । एकाह्निकं द्व्यह्निकं त्र्यह्निकं च चतुर्थिकं मासिकं द्विमासिकं त्रिमासिकं त्रिदोषकं च ज्वरं मुहूर्तिकं पैत्तिकं सान्निपातिकं शीतज्वरं विषमज्वरं । द्व्यह्निकं त्र्यह्निकं चैव ज्वरमेकाह्निकं तथा । क्षिप्रं नाशयते नित्यं स्मरणादपराजिता । ॐ ह्रींहनहन कालं सरसर गौरि धमधम विद्ये आले ताले माले गन्धे वन्धे पच पच विद्ये नाशय संहर दुःस्वप्नविनाशकनाशनि रजने सन्ध्ये दुन्दुभिनादे मानसवेगे शङ्खिनि चक्रिणि नंदिनि वज्रिणि शूलिनि अपमृत्युविनाशिनि विश्वेश्वरि द्रविणि द्राविणि केशव-दयिते पशुपतिसहिते दुन्दुभिदमने दुर्मददमनि शबरि किराति मातङ्गि ॐ ॐ द्रुंद्रुंज्रुंज्रुंक्रुंक्रुं तुरुतुरु ये मां द्विषंति प्रत्यक्षं परोक्षं वा सर्वान्दमदम मर्दय २ तापय २ शोषय २ उत्सादय २ ब्रह्माणि वैष्णवि माहेश्वरि कौमारि वाराहि नारसिंहि ऐन्द्रि चामुण्डे महालक्ष्मीः वैनायकि औपेन्द्रे आग्नेयि चण्डि नैर्ऋति वारुणि वायव्ये सौम्ये ऐशानि ऊर्ध्वमधोरक्ष प्रचण्डविद्ये इन्द्रोपेन्द्रभगिनि ॐ नमो देवि जये विजये शान्ति स्वस्ति पुष्टिविवर्धिनि कामाङ्कुशे कामदुघे सर्वकामवरप्रदे सर्वभूतेषु मां प्रियं कुरुकुरु आकर्षणि आवेशनि ज्वालामालिनि रमणि रामणि धरणि धारणि तपनि तापनि मदनि मादनि शोषणि संमोहनि रक्तपताकी नीलपताकी महानीले महागौरि महाश्रिये महाचन्द्रि महागौरि महामायूरि आदित्यरश्मिजाह्नवि यमघण्टे किंकिणि चिन्तामणि सुरभे सुरासुरोत्पन्ने सर्वकामदुघे

यद्यथामनीषितं कार्यं तन्मम सिद्ध्यतु स्वाहा ॥ ॐ भूः स्वाहा ॐ भुवः स्वाहा ॐ स्वः स्वाहा ॐ भूर्भुवःस्वः स्वाहा यत एवागतं पापं तत्रैव तत्प्रतिगच्छतु स्वाहेत्योम् ॥ अमोघैषा महाविद्या वैष्णवी चापराजिता । मार्कण्डेयप्रणीता च सिद्धेयं पठतां सदा ॥ एषा महाबलानाम कथिता तेऽपराजिता । नानया सदृशी रक्षा त्रिषु लोकेषु विद्यते । तमोगुणमयी साक्षाद्रौद्री शक्तिरियं मता । कृतान्तोपि यतो भीतः पादमूलं व्यवस्थितः ॥ मूलाधारे न्यसेदेतां रात्रावेनां च संस्मरेत् ॥ नीलजीमूतसङ्काशां तडित्कपिलकौषिकीम् । तद्यथादित्यविम्बाभां नेत्रत्रयविराजिताम् । शक्तिं त्रिशूलं शङ्खं च पानपात्रं च विभ्रतीम् । व्याघ्रचर्मपरीधानां किङ्किणीजालमण्डिताम् । धावन्तीं गगनस्यान्तः पादुकाहितपद्द्याम् । दंष्ट्राकरालवदनां व्यालकुण्डलमण्डिताम् । व्यात्तवक्त्रां ललज्जिह्वां भ्रुकुटीकुटिलालकाम् । सुभक्तद्वेषिणां रक्तं पिवन्तीं पानपात्रतः । सप्तधातूञ्छोषयन्तीं कुरु दृष्ट्यावलोकनात् । त्रिशूलेन च तज्जिह्वां कीलयन्तीं मुहुर्मुहुः । पाशेन बद्ध्वा तत्साध्यमानयन्तीं तदन्तिकम् । अर्धरात्रस्य समये देवीं ध्यायेन्महाबलाम् । यस्य यस्य तथावस्थां कुरुते सापि योगिनी । ॐ बले महाबले असिद्धसाधनि स्वाहेत्योम् ॥ अमोघां पठति सिद्धां स्मरति सिद्धां श्रीवैष्णवीं श्रीमदपराजितविद्यां ध्यायेत् । दुःस्वप्ने च दुरिष्टे च दुःस्थितेऽपि तथैव च । व्यवहारे भवेत्सिद्धिः पठेद्विघ्नोपशान्तये । रक्षाविधाने भूर्जे च ह्यष्टगन्धयुतेन च । लाक्षारसेन रम्येण लिखेच्च शुभपर्वणि । ततः साध्यस्य नामाऽपि गर्भितं नरसिंहयोः ॥ इति श्रीविष्णोः अपराजिताविद्या समाप्ता ॥

1964

विजयेश्वरजन्त्री राष्ट्र भाषा (हिन्दी) में
मंगवा कर लाभ उठायें।

